

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«ΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ ΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ ΣΤΗΝ
ΑΛΒΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΟΠΙΑ»**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΜΑΥΡΙΔΗΣ ΑΚΡΙΒΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	3212
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	Σελ. 1-6
1.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Σελ. 7-9
1.3 ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ, ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ	Σελ. 10-13
1.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ	Σελ. 14-25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

2.1 ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ	Σελ. 26-30
2.2 ΤΡΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	Σελ. 31-35
2.3 ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ (ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ)	Σελ. 36-38
2.4 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΤΩΣΗΣ ΤΟΥΣ	Σελ. 39-42
2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	Σελ. 43-47
2.6 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ	Σελ. 48-51
2.7 ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ ΚΑΙ ΒΡΩΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ	Σελ. 52-53

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την τελευταία δεκαετία του περασμένου αιώνα η Αλβανία ταλανίστηκε από μια βαθιά οικονομική κοινωνική και πολιτική κρίση η οποία εξακολουθεί να υφίσταται και σήμερα. Γενεσιουργός αιτία όλου του προβλήματος ήταν η άθλια οικονομική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η χώρα από την εποχή που επικρατούσε το σύστημα του υπαρκτού σοσιαλισμού ως πολιτικό καθεστώς.

Με την αλλαγή του πολιτικού σκηνικού στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η κατάσταση αυτή όχι απλώς δεν βελτιώθηκε αλλά αντιθέτως επιδεινώθηκε και σε συνδυασμό με την πολιτική αστάθεια που επικρατούσε και με την πτώση των παρατραπεζών ενός καθαρά παραοικονομικού φαινομένου που λειτουργούσε με πυραμιδική μορφή και με τις ευλογίες του επίσημου κράτους ταυτόχρονα, αποτέλεσε την αφορμή να επικρατήσει στην χώρα μια κατάσταση χάους και αναρχίας η οποία λίγο έλειψε να οδηγήσει την χώρα στα πρόθυρα του εμφύλιου πόλεμο τον Μάρτιο του 1996.

Την ίδια εποχή που διαδραματιζόνταν αυτά τα γεγονότα στην γειτονική χώρα το φαινόμενο των παρατραπεζών (πυραμίδων) εμφανίστηκε και στα γειτονικά Σκόπια (Π.Γ.Δ.Μ.) χωρίς βέβαια να λάβει το φαινόμενο την ίδια έκταση με αυτήν της Αλβανίας γι' αυτό και το μεγαλύτερο βάρος των ερευνών δόθηκε στην Αλβανία.

Με αυτήν την πτυχιακή εργασία γίνεται προσπάθεια να διερευνηθεί σε μεγαλύτερο βάθος το φαινόμενο των παρατραπεζών (πυραμίδων) από την γένεση ως την πτώση τους καθώς και οι συνέπειες που επέφερε η πτώση τους στην οικονομική πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

ΑΛΒΑΝΙΑ

Οι περισσότεροι ιστορικοί των Βαλκανίων πιστεύουν ότι οι σημερινοί Αλβανοί είναι απόγονοι των αρχαίων Ιλλυριών οι οποίοι όπως και οι υπόλοιποι βαλκάνιοι ήταν υποδιαιρεμένοι σε φυλές . Το όνομα Αλβανία είναι παράγωγο του ονόματος μιας εξ αυτών των φυλών , της φυλής «Arber» ή «Arberesh» . Οι Ιλλυριοί ήταν ινδοευρωπαϊκό φύλο που κατοίκησε τη δυτική βαλκανική και ειδικότερα το βόρειο τμήμα της σημερινής Αλβανίας, ο νότος είχε αποικιστεί από Έλληνες μέχρι την περιοχή του λιμανιού του Δυρραχίου που συνυπήρχαν με τους Ιλλυριούς το 1000 περίπου προ Χριστού στο τέλος της περιόδου του χαλκού . Οι βόρειοι κάτοικοι της χώρας είχαν και έχουν την ονομασία Γκέκηδες ενώ οι νότιοι κάτοικοι ονομάζονταν και ονομάζονται Τόσκηδες .

Παρά τις προσπάθειες που έγιναν από τον Μακεδόνα βασιλιά Φίλιππο Β΄ και τον γιο του Αλέξανδρο στην συνέχεια να καταλυθεί το κράτος των Ιλλυριών και παρά τις νίκες που σημείωσαν δεν κατάφεραν να το κυριεύσουν ολοκληρωτικά.

Το 168 π.Χ. το κράτος τους καταλήφθηκε από τους Ρωμαίους με αφορμή την συμμαχία τους με τους Μακεδόνες εναντίον της Ρώμης . Με την στρατολογία Ιλλυριών στον Ρωμαϊκό στρατό ξεκίνησε και ο εκλατινισμός τους . Στα χρόνια της βυζαντινής αυτοκρατορίας η Ιλλυρία αποτέλεσε επαρχία της και σε μια περίοδο ιδιαίτερο θέμα το Ιλλυρικό .

Παρά τις επιδρομές ξένων λαών (Γότθων, Ούννων, Σλάβων, Νορμανδών κ.α.) οι Ιλλυριοί δέχτηκαν πάλι την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού, που είχε διακοπεί με την Ρωμαϊκή κατάκτηση . Από τον 11ο αιώνα μ.Χ. και έπειτα αρχίζει να επικρατεί το όνομα Αλβανοί αντί για Ιλλυριοί . Ο 14^{ος} αιώνας ήταν γεμάτος αγώνες μεταξύ Βυζαντινών, Σέρβων και Αλβανών για την κυριαρχία . Τούς αγώνες αυτούς εκμεταλλεύτηκαν τελικά οι Βενετοί και κατέλαβαν τελικά την Αλβανία.

Από τότε που οι Τούρκοι, το 1430, κατέλαβαν τα Ιωάννινα, αρχίζουν να απειλούν την Αλβανία . Οι ηρωικοί όμως αγώνες του Γ. Καστριώτη, τον οποίο οι Τούρκοι αποκαλούσαν Σκεντέρμπεη, ματαίωσαν τις προσπάθειες των Τούρκων και ταπείνωσαν δύο μεγάλους Σουλτάνους τον Μουράτ Β΄ και τον Μωάμεθ Β΄.

Μετά τον θάνατο του Καστριώτη (1468) οι Τούρκοι κατέκτησαν την Αλβανία ως το 1478 . Μεγάλος αριθμός Αλβανών κατέφυγε στην Ιταλία ενώ άλλοι κατατάχτηκαν στον στρατό των Βενετών.

Από όσους παρέμειναν στην Αλβανία πολλοί απαρνήθηκαν τον Χριστιανισμό, εξισλαμίστηκαν και υπηρέτησαν τους Τούρκους, με σκοπό να αυξήσουν και να διατηρήσουν τις περιουσίες τους . Αυτό επετεύχθη εις βάρος των Ελλήνων του νότου και της Β. Ηπείρου . Αποτέλεσμα ήταν να χάσουν την εθνική τους συνείδηση, ίχνη της οποίας διατηρήθηκαν μονάχα ανάμεσα στους Χριστιανούς Αλβανούς .

Όταν οι άλλοι λαοί εξεγέρθηκαν ενάντια στον κατακτητή, οι Αλβανοί όχι μονάχα δεν τους ακολούθησαν αλλά υπηρέτησαν πιστά τους Τούρκους . Όταν ξέσπασε ο Βαλκανικός πόλεμος και το διώξιμο των Τούρκων από την Ευρώπη φαινόταν βέβαιο, οι Αλβανοί υποστήριξαν και εκείνη την στιγμή τους Τούρκους . Σ' αυτό τους υποκινούσε η Ιταλία και η Αυστρία που απέβλεπαν στην ίδρυση του Αλβανικού αυτόνομου κράτους, αφού σκόπευε κάθε μια για λογαριασμό της, από τις δύο αυτές δυνάμεις να χρησιμοποιήσει την Αλβανία σαν προγεφύρωμα για την περαιτέρω επέκτασή της στα Βαλκάνια και την κατάκτησή τους . Με αξιώσεις τους ο Ελληνικός στρατός αναγκάστηκε να εκκενώσει την ελληνική Β. Ήπειρο και οι Μαυροβούνιοι την Σκόδρα, που περιλήφθηκε στο Αλβανικό κράτος, που ιδρύθηκε το 1914.

Το 1939 η Αλβανία καταλήφθηκε από τους Ιταλούς σαν προγεφύρωμα της κατά της Ελλάδος και ταυτόχρονα ανακήρυξε τον Ιταλό μονάρχη και Αλβανό μονάρχη .

Το πολίτευμά της μέχρι την εισβολή ήταν βασιλεία και ο τελευταίος μονάρχης προ της εισβολής Αχμέτ Μπένγκ Ζώγου κατέφυγε στην Αγγλία .

Κατά την διάρκεια της Γερμανικής και Ιταλικής κατοχής 1941-1944 αναπτύχθηκε στην Αλβανία έντονο αντιστασιακό κίνημα από τους Αλβανούς κομμουνιστές το οποίο συνέβαλλε αποφασιστικά στην απελευθέρωση της χώρας από την ξένη κατοχή.

Έπειτα από την απελευθέρωσή της εγκαθιδρύθηκε Λαϊκή Δημοκρατία τον Ιανουάριο του 1946 από το Κομμουνιστικό Κόμμα (εργατικό κόμμα Αλβανίας) έπειτα από την νίκη τους στις εκλογές του Δεκεμβρίου του 1945. Ο ηγέτης του Αλβανικού Κ.Κ. (Κομμουνιστικού Κόμματος) Ενβέρ Χότζα παρέμεινε στην εξουσία μέχρι τον θάνατό του το 1985. Από το 1946 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1960 η Αλβανία βρισκόταν κάτω από την επιρροή του άρματος της τότε Σοβιετικής Ένωσης.

Στην συνέχεια και για μικρό χρονικό διάστημα η Αλβανία στράφηκε προς την Μαική Κίνα οικονομικά και πολιτικά. Μετά τον θάνατο του Μάο ο Χότζα έστρεψε τη χώρα στο σύστημα της αυτοεπιβαλλόμενης αυτάρκειας.

Έπειτα από τον θάνατό του το 1985 την εξουσία ανέλαβε ο πιο μετριοπαθής Ραμίζ Αλία. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 ο Αλία προσπάθησε να ομαλοποιήσει τις σχέσεις με τα γειτονικά κράτη, και τον Ιανουάριο του 1990 εισήγαγε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Πολυπρόσωπες αλλά όχι πολυκομματικές εκλογές, επιτράπησαν ταξίδια στο εξωτερικό και θρησκευτική ελευθερία επιτράπησαν (όλα τα τζαμιά και οι εκκλησίες είχαν κλείσει και το δημόσιο λειτουργήμα της θρησκείας είχε απαγορευθεί από το 1967).

Το 1990 λαϊκές και φοιτητικές διαμαρτυρίες, με πολλούς από τους διαδηλωτές να ζητούν μετανάστευση στο εξωτερικό ανάγκασαν την ηγεσία να κάνει περαιτέρω παραχωρήσεις, και τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους νομιμοποιήθηκαν τα πολιτικά κόμματα.

Σ' αυτό το σημείο δύο νέα πρόσωπα εμφανίστηκαν στο πολιτικό προσκήνιο της Αλβανίας . Αυτοί ήταν ο Σάλι Μπερίσσα ηγέτης του νεοϊδρυθέντος Δημοκρατικού κόμματος της Αλβανίας και ο Φάτος Νάνο ένας μεταρρυθμιστής του κομμουνιστικού Αλβανικού Εργατικού κόμματος .

Στις πρώτες ελεύθερες εκλογές τον Ιανουάριο του 1991 το Α.Ε.Κ. (Αλβανικό Εργατικό Κόμμα) κέρδισε το 60% των ψήφων ανταναικλώντας την συντηρητικότητα των 2/3 του πληθυσμού στις μεταρρυθμίσεις . Ο τελευταίος ηγέτης του προηγούμενου καθεστώτος Ραμίζ Αλία διορίστηκε στην θέση του προέδρου της Δημοκρατίας.

Στις εκλογές του Μαρτίου του 1992 οι κομμουνιστές χάνουν την εξουσία από το Δημοκρατικό κόμμα . Ο αρχηγός του Σάλι Μπερίσσα γίνεται πρόεδρος . Τον Μάιο του 1996 το Δημοκρατικό κόμμα ισχυρίζεται νίκη στις βουλευτικές εκλογές.

Ωστόσο, το αποτέλεσμα δεν αναγνωρίζεται από τις ξένες κυβερνήσεις . Από τον Ιανουάριο έως τον Μάιο του 1997 έπειτα από την κατάρρευση των πυραμιδικών ιδρυμάτων, στα οποία ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού είχε καταθέσει τις οικονομίες μιας ζωής, ξεσπούν ταραχές στην χώρα . Μεγάλα τμήματά της παραδίδονται στο χάος και την αναρχία και η χώρα βρίσκεται ένα βήμα πριν από τον εμφύλιο πόλεμο . Η κατάσταση εκτονώνεται τον Ιούνιο του 1997 και στις βουλευτικές εκλογές του ίδιου μήνα νικητής είναι το αναμορφωμένο κομμουνιστικό κόμμα, Σοσιαλιστικό Κόμμα Αλβανίας .

Ο αρχηγός του Φάτος Νάνο γίνεται πρωθυπουργός. Τον Σεπτέμβριο του 1998 η δολοφονία ενός μέλους του Δημοκρατικού Κόμματος πυροδότησε νέα ένταση καθώς το Δημοκρατικό κόμμα κατηγορεί ως ηθικό αυτουργό το Σοσιαλιστικό κόμμα. Ο Φάτος Νάνο μετά από αυτές τις εξελίξεις παραιτείται από το αξίωμα του πρωθυπουργού της χώρας και αντικαθίσταται από τον Παντελή Μάϊκο . Τέλος τον Νοέμβριο του 1998 έχουμε το ψήφισμα νέου συντάγματος και ένα δημοψήφισμα.

1.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο συνολικός πληθυσμός της Αλβανίας με βάση τα δεδομένα του 1996 ανήρχετο σε 3.280.000 εκ του οποίου το 50% είναι γυναίκες και το υπόλοιπο 50% άνδρες . Βέβαια υπάρχουν άλλα 3 εκατομμύρια τα οποία ζουν εκτός της Δημοκρατίας της Αλβανίας . Το εργατικό δυναμικό της χώρας με βάση τα στοιχεία του 1996 ήταν 1.274.000 ντόπιοι εργάτες και 428.000 αλλοδαποί . Ο δημόσιος τομέας απασχολεί 131.000, ο γεωργικός τομέας απασχολεί 565.000 και ο ιδιωτικός 420.000 .

Ο δείκτης ανεργίας το 1996 είχε διαμορφωθεί σε 158.000 ή το 12,4% του ενεργού εργατικού δυναμικού της χώρας . Ο πληθυσμός της χώρας είναι νέος ηλικιακά . Παραπάνω από το 58% του πληθυσμού βρίσκεται στην παραγωγική ηλικία 18-60 ετών , ενώ το 33% βρίσκεται κάτω από αυτή 0-18 ετών, ενώ μόλις το 8% είναι υπερήλικες άνω των 65 ετών .

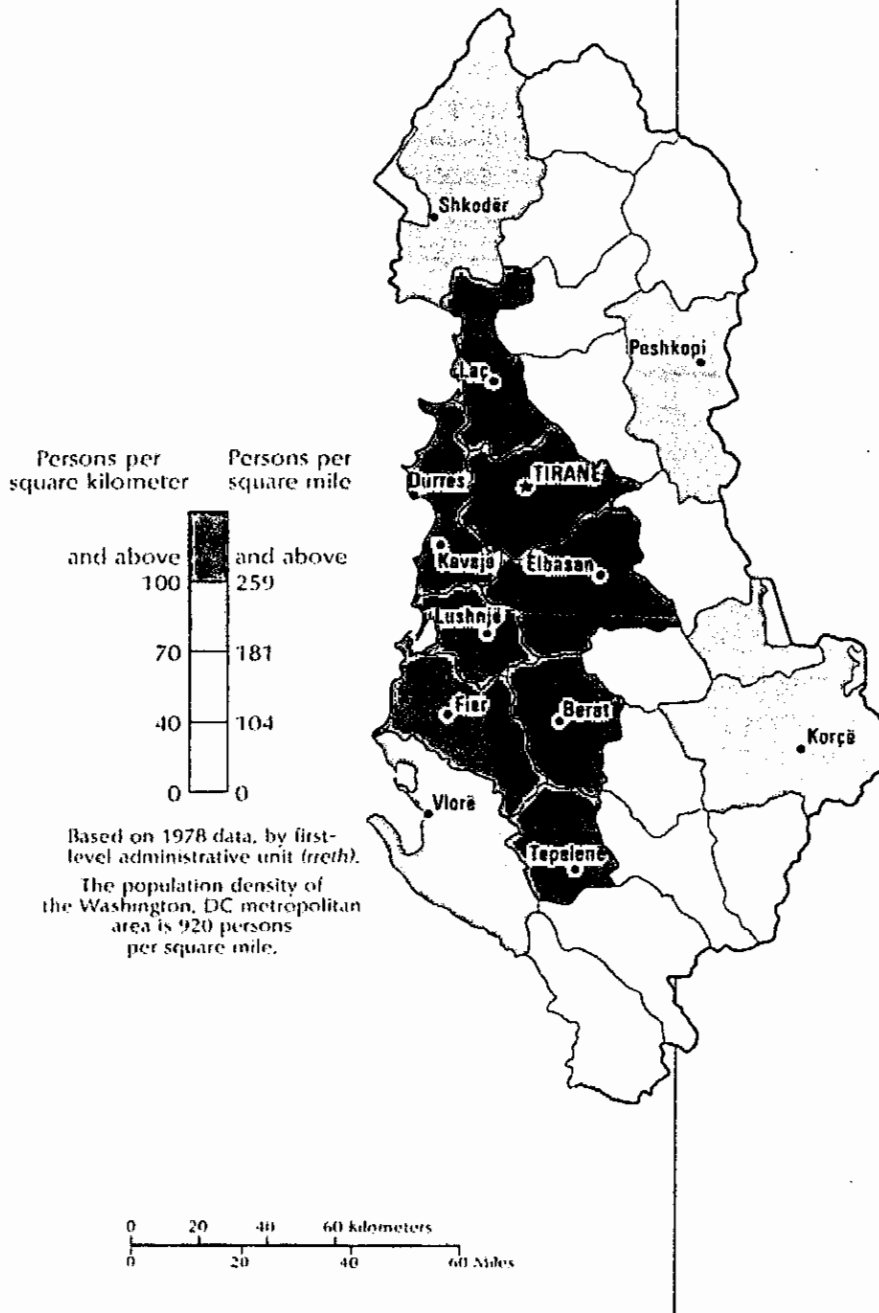
Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού εξακολουθεί να κατοικεί εκτός αστικών κέντρων και είναι λογικό άλλωστε μια και η Αλβανία εξακολουθεί να αποτελεί φύσει αγροτική οικονομία, μολονότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται εσωτερική μετανάστευση από την ύπαιθρο τόσο προς την πρωτεύουσα όσο και προς τα άλλα αστικά κέντρα .

Η εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της χώρας είναι η εξής . Στην βόρεια και κεντρική Αλβανία επικρατεί το Αλβανικό στοιχείο ενώ στην νότια το ελληνικό (Κορυτσά, Τεπελένι, Αγ. Σαράντα, Αργυρόκαστρο κ.λ.π.) .

Όσον αφορά το θρήσκευμα σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία το 60% είναι Μωαμεθανοί και το υπόλοιπο 40% Χριστιανοί εκ των οποίων 30% είναι Ορθόδοξοι και το υπόλοιπο 10% είναι Καθολικοί.

Όπως προκύπτει σύμφωνα με τον χάρτη η μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού παρατηρείται στο δυτικό τμήμα της χώρας από τα παράλια προς το κέντρο του κράτους εν αντιθέσει με το ανατολικό τμήμα της χώρας όπου η πληθυσμιακή κατανομή είναι πολύ πιο αραιή . Η μέση πυκνότητα πληθυσμού είναι γύρω στους 70 κάτοικους ανά km².

Population Density

1.3 ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η νοοτροπία και τα χαρακτηριστικά τους είναι αποτέλεσμα κυρίως των Ιστορικών και Κοινωνικών δεδομένων της περιοχής τους, όπως αυτά αναφέρονται στα κεφάλαια για την ιστορία και πολιτική κατάσταση της χώρας.

Σε μεγάλο ποσοστό είναι μορφωμένοι και καλλιεργημένοι, με ευγενικούς τρόπους και συνήθως καλοπροαίρετοι. Μπορούν όμως ανά πάσα στιγμή να γίνουν πολύ επικίνδυνοι αν αντιληφθούν ότι κάποιος υποτιμά την καταγωγή τους ή προσπαθεί να τους «ρίξει» σε μια εμπορική συναλλαγή. Είναι περήφανοι για την εθνικότητά τους και πονάνε πολύ όταν χλευάζονται γι' αυτήν.

Είναι μέχρι στιγμής ανεξίθρησκοι και σίγουρα όχι φανατικοί. Παρ' όλες τις διώξεις του ελληνορθόδοξου στοιχείου του Νότου από τις κυβερνήσεις, δεν υπάρχει ιδιαίτερο «θρησκευτικό» πρόβλημα μισαλλοδοξίας ανάμεσα στους ορθόδοξους και τους μουσουλμάνους της περιοχής τουλάχιστον όχι μέχρι τώρα.

Ειδικά οι μουσουλμάνοι Αλβανοί δεν είναι διόλου φανατικοί. Καταναλώνουν άφθονο χοιρινό και αλκοόλ και πολλοί απ' αυτούς φοράνε χρυσό σταυρό το πιθανότερο ως κόσμημα. Φαίνεται πως επικρατεί ο κοσμικός χαρακτήρας του κράτους εν αντιθέσει, με τις περισσότερες μουσουλμανικές χώρες όπου επικρατεί το βαθιά θρησκευτικό καθεστώς με την απόλυτη προσήλωση στους νόμους και τις ταγές του Κορανίου.

Είναι πάρα πολύ φιλόξενοι όπως οι Έλληνες πριν από μερικές δεκαετίες . Είναι μεγάλη τους χαρά να φιλοξενούν ακόμη κι αν τα οικονομικά τους δεν είναι αρκετά . Ενδιαφέρονται πολύ για την μόρφωση των παιδιών .

Βέβαια δεν είναι όλα τα πράγματα τόσο ρόδινα αναφορικά με την νοοτροπία και τα χαρακτηριστικά των Αλβανών . Η απεριόριστη κυριολεκτικά φτώχεια της εποχής του Ενβέρ Χότζα και του Ραμίζ Αλία και το ξαφνικό άνοιγμα προς την Ευρώπη του πλούτου και της ευημερίας (συνηθισμένα πράγματα για μας αλλά άπιαστα όνειρα για αυτούς) επέφεραν κλονισμό στις ιδέες τους .

Η πτώση του ολοκληρωτικού καθεστώτος που επικρατούσε επί σειρά δεκαετιών στην χώρα και το ξαφνικό άνοιγμα της χώρας προς Δυσμάς είχε ως αποτέλεσμα να δει ο λαός εντελώς ξαφνικά μπροστά του έναν «παράδεισο» και να θελήσει να τον αποκτήσει με οιοδήποτε μέσο θεμιτό ή αθέμιτο .

Τα αποτελέσματα ήταν η στροφή σε παράνομες δραστηριότητες με σκοπό τον γρήγορο και εύκολο πλουτισμό (λαθρεμπόριο, επενδύσεις σε παρατράπεζες κ.λ.π.), σε υπερκαταναλωτισμό (πλέον έχουν τις δυνατότητες), ξενομανία κ.λ.π.

Η Αλβανία στο παρελθόν ήταν ίσως το κράτος του οποίου οι πολίτες καταδυναστεύτηκαν σε όλους τους τομείς της ζωής τους από ένα άκρως απολυταρχικό και ολοκληρωτικό καθεστώς περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο λαό στον κόσμο και ήταν αποκομμένοι ως πρόσφατα από τον υπόλοιπο κόσμο .

Η οικονομία της χώρας κατόπιν της διακοπής των σχέσεων με την τότε Ε.Σ.Σ.Δ. και την Μαρξική Κίνα, βασίστηκε αποκλειστικά στο σύστημα της αυτοεπιβαλλόμενης αυτάρκειας ένα σύστημα το οποίο στηριζόταν αποκλειστικά στην κατανάλωση μόνο προϊόντων που παράγονταν στο εσωτερικό της χώρας και όχι εισαγομένων. Δηλαδή εισαγωγές προϊόντων από τρίτες χώρες δεν γίνονταν.

Αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με την υποτυπώδη κι απαρχαιωμένη βιομηχανία, την έλλειψη πρώτων υλών, την ανεπαρκή γεωργία και κτηνοτροφία οδήγησε το βιοτικό επίπεδο του Αλβανικού λαού της εποχής του Χότζα όσο και του Αλία στα έσχατα όρια της φτώχειας. Ίσως σε καμία άλλη χώρα του πρώην ανατολικού μπλοκ ο λαός δεν έφτασε σε τόσο δεινή κατάσταση και τέτοια εξαθλίωση όσο στην Αλβανία, αφού η απόλυτη ανυπαρξία βασικών καταναλωτικών αγαθών συμπληρωνόταν από την παντελή στέρηση ιδιωτικής ελευθερίας.

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα που τεκμηριώνει το πόσο αυταρχικό ήταν το καθεστώς είναι το γεγονός πως για να μετακινηθούν εντός της ίδιας της χώρας τους οι Αλβανοί έπρεπε αφ' ενός να διαθέτουν διαβατήριο αφ' ετέρου να έχουν κάποιον ιδιαίτερα σοβαρό λόγο προκειμένου να τους επιτραπεί η μετακίνηση όπως ασθένεια συγγενή πρώτου βαθμού κ.λ.π.

Το ξαφνικό άνοιγμα προς την Ευρώπη, υπήρξε για τον λαό ένα ξαφνικό και συνάμα ισχυρό σοκ. Ο κόσμος και η ζωή δεν ήταν όπως του την περιέγραφαν ως τότε οι ηγέτες του.

Όπου και αν έστρεφαν το βλέμμα τους έβλεπαν πλούτο και ευημερία πράγματα για τους υπόλοιπους Ευρωπαίους καθημερινά και δεδομένα αλλά για τους ίδιους ένα μακρινό και άπιαστο όνειρο. Ένας όμορφος μα και συνάμα άγριος κόσμος βρισκόταν εμπρός στα μάτια τους . Η αντίδρασή τους ήταν λογική και αναπότρεπτη . Έπρεπε να κατακτήσουν και αυτοί τον κόσμο αυτόν της ευημερίας και του πλούτου .

Ο μόνος δρόμος ήταν το χρήμα που δεν είχαν . Γι' αυτό και έπεσαν μαζικά στο κυνήγι του χρήματος με διάφορους τρόπους . Άλλοι πηγαίνοντας ως μετανάστες σε τρίτες χώρες, άλλοι εργαζόμενοι σκληρά στο εσωτερικό της ίδιας της χώρας και άλλοι, οι πιο βιαστικοί, μέσω παράνομων δραστηριοτήτων σε μια περίοδο μάλιστα που το νέο καθεστώς δεν ήταν σε θέση να ελέγξει την κατάσταση ώστε το πέρασμα στον νέο κόσμο να γίνει υπό ομαλή μορφή . Έγινε γι' αυτούς πλέον επιτακτική ανάγκη για γρήγορο και εύκολο πλουτισμό που θα τους εξασφάλιζε όλα όσα είχαν στερηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες .

1.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ

Οι οικονομικές συνθήκες μέχρι την εμφάνιση των πυραμίδων στα μέσα της δεκαετίας του 1990 στην Αλβανία ήταν οι παρακάτω. Η χώρα από την εποχή όπου επικρατούσε το κομμουνιστικό καθεστώς ήταν η φτωχότερη εκ των Ευρωπαϊκών κρατών με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα ειδικά με το σύστημα της αυτοεπιβαλλόμενης ανάρκειας που είχε επιβάλλει ο Χότζα την δεκαετία του 1960. Ήταν ανέκαθεν κυρίως αγροτική χώρα χωρίς ιδιαίτερη ανάπτυξη στον δευτερογενή τομέα της οικονομίας μεταποίηση – βιομηχανία ή τον τριτογενή τομέα παροχές υπηρεσιών όπως τουρισμός κ.λ.π.

Μετά την πτώση του κομμουνισμού στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η οικονομική κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας ήταν σε δεινή θέση και αυτό φαίνεται από το γεγονός πως από το 1991 και έπειτα παρατηρήθηκε ένα μαζικό κύμα μετανάστευσης νόμιμης και μη προς χώρες της Δ. Ευρώπης και προς την Ελλάδα σε αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής και τύχης.

Υπολογίζεται πως αυτή την στιγμή ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα περίπου μισό εκατομμύριο Αλβανοί υπήκοοι με βάση τα επίσημα δεδομένα.

Η σημαντικότερη θετική εξέλιξη που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια ήταν η συνεχής αύξηση του μεριδίου του ιδιωτικού τομέα.

Οι νέες ιδιωτικές επιχειρήσεις που άρχισαν να λειτουργούν, η αλλαγή των ιδιοκτησιακών δομών του αγροτικού τομέα όπου είχαμε αναδιανομή της γης μια και στο παρελθόν ανήκε σε κρατικούς φορείς ενώ πλέον περνά καθαρά στα χέρια των ιδιωτών η αλλαγή στην δομή της αγροτικής παραγωγής η οποία στο παρελθόν προοριζόταν αποκλειστικά για εγχώρια και μόνο κατανάλωση κ.λ.π. προκαλούν την συνεχή αύξηση της απασχόλησης.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, στον ιδιωτικό αστικό τομέα απασχολούνται περισσότερα από 150.000 άτομα, ενώ στον αγροτικό ιδιωτικό τομέα απασχολούνται 750.000 άτομα.

Ο δημόσιος τομέας με τα μακροχρόνια προβλήματά του δεν είναι σε θέση να διατηρήσει σταθερή την απασχόληση, που περιορίστηκε από 344.000 άτομα στο πρώτο τρίμηνο του 1994 σε 267.000 στο πρώτο τρίμηνο του 1996. Η προσαρμοστικότητα που εμφανίζει ο ιδιωτικός τομέας στις ανάγκες της αγοράς του επιτρέπει να δημιουργεί νέα εισοδήματα και να αυξάνει το σύνολο των εισοδημάτων και των αποταμιεύσεων.

Η συνεχής ενίσχυση του ρόλου της ιδιωτικής πρωτοβουλίας συμβάλλει άμεσα στην αποτελεσματική διαχείριση του υπάρχοντος παραγωγικού δυναμικού και των περιορισμένων χρηματικών πόρων και πιστώσεων. Πρέπει όμως να τονισθεί ότι και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις εμφανίζονται με μεγάλες ανεξόφλητες υποχρεώσεις προς τις τράπεζες, οι οποίες, μη εφαρμόζοντας καθαρά τραπεζικά κριτήρια χορηγούσαν πιστώσεις χωρίς αυτές να είναι εγγυημένες.

Η αλβανική βιομηχανία παρουσίασε την μεγαλύτερη πτώση του ακαθαρίστου προϊόντος της σε σχέση με όλους τους άλλους κλάδους της οικονομίας, για να εμφανίσει μια μικρή άνοδο κατά τη διετία 1995 - 1996 . Η εντυπωσιακή πτώση της βιομηχανικής παραγωγής αποτέλεσε συνέπεια της αποδιάρθρωσης του κεντρικά σχεδιασμένου συστήματος, με τις κρατικές επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν ελλείψεις σε πρώτες ύλες, κ.λ.π . Πολλές κρατικές βιομηχανίες έκλεισαν οριστικά αφήνοντας σημαντικά χρέη και το μερίδιο της βιομηχανίας έπεσε από το 39,7% του εθνικού προϊόντος το 1989 σε 15,8% το 1995 .

Η ενεργειακή βιομηχανία, εξορυκτική βιομηχανία και οι βιομηχανίες κλωστοϋφαντουργικών και ετοιμών ενδυμάτων αποτελούν την βάση πλέον του δευτερογενή τομέα με τις οποίες πρέπει να συναλλάσσονται οι λίγες τράπεζες που λειτουργούν . Υπάρχει μια μεγάλη μετατόπιση από την βαριά βιομηχανία που ήταν η πιο καθυστερημένη τεχνολογικά μέσα στην Ευρώπη , προς την μικρή βιομηχανία και βιοτεχνία που παρουσιάζει το πλεονέκτημα της μεγάλης ευελιξίας .

Υπενθυμίζεται ότι, η αλβανική οικονομία στηριζόταν για δεκαετίες στην αυτοκατανάλωση και στην τροφοδότηση της εσωτερικής αγοράς, ενώ οι λουτές χώρες με κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία είχαν προχωρήσει σε κάποιο καταμερισμό και εξειδίκευση στο πλαίσιο του Συμβουλίου Οικονομικής αλληλοβοήθειας.

Έτσι, οι αλβανικές επιχειρήσεις δεν είχαν ιδιαίτερα ανεπτυγμένες συνεργασίες με επιχειρήσεις των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται σήμερα και να αναζητούν νέους εμπορικούς εταίρους στο εξωτερικό .

Αντίθετα με την βιομηχανία η αγροτική οικονομία της χώρας, που κατέχει κεντρική θέση μέσα στην εθνική οικονομία, κατάφερε, μετά την μεγάλη πτώση της παραγωγής της μέχρι και το 1991, να αυξάνει με ρυθμούς άνω του 10% ετησίως κατ' όγκο το ακαθάριστο αγροτικό προϊόν της.

Πέρα από τις θετικές επιπτώσεις που έχει για την συνολική προσφορά των τροφίμων και αγροτικών πρώτων υλών η άνοδος της αγροτικής οικονομίας δημιουργεί καλύτερες προοπτικές για την άσκηση της αγροτικής πίστης.

Η προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων στον αγροτικό τομέα και στην βιομηχανία τροφίμων σε συνδυασμό με την φιλελευθεροποίηση στον τομέα του εμπορίου αγροτικών ειδών διευκολύνει την άσκηση της αγροτικής πίστης . Έτσι μια από τις πρώτες προσπάθειες που κατεβλήθησαν από τις κεντρικές αρχές ήταν η προσπάθεια της δημιουργίας μιας νέας τράπεζας με κύριο προορισμό την χρηματοδότηση της αγροτικής οικονομίας .

Παράλληλα με την αγροτική οικονομία απότομη έως μέτρια άνοδο εργασιών σημείωσαν μετά το 1992 οι κλάδοι των κατασκευών, μεταφορών και του τομέα επικοινωνιών. Οι τρεις προαναφερθέντες κλάδοι αναμένεται να έχουν μια αυξανόμενη σημασία μέσα στην εθνική οικονομία , η ανάπτυξη των οποίων θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό και από τις δυνατότητες των τραπεζών να χορηγούν βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα δάνεια .

Ο οικοδομικός τομέας παρουσιάζει ικανοποιητική ανάπτυξη, κυρίως λόγω της χρηματοδότησης μέσω των μεταναστευτικών εμβασμάτων.

Η αλβανική οικονομία ξεπέρασε τη φάση του υπερπληθωρισμού και έχει μπει πλέον στην φάση της συγκρατημένης ανόδου των τιμών σε συνδυασμό με την άνοδο της εθνικής παραγωγής. Έτσι μετά την απότομη άνοδο του δείκτη τιμών καταναλωτή κατά 104% το 1991 και 236,6 το 1992, οι ετήσιοι ρυθμοί ανόδου του πληθωρισμού υποχώρησαν αισθητά μέσα στην επόμενη τριετία για να βρεθεί στο 6% το 1995.

Μέσα στο 1996 ο πληθωρισμός εμφάνισε επιταχυνόμενους ρυθμούς ανόδου με αποτέλεσμα οι κεντρικές δημοσιονομικές και νομισματικές αρχές να πάρουν μέτρα για την αποφυγή νέων πληθωριστικών εξάρσεων. Όμως μια έκρηξη τιμών δεν φαίνεται να προκαλεί ιδιαίτερες ανησυχίες, αφού κατά το πρώτο εξάμηνο του 1996 ο σχετικός δείκτης παρέμεινε κάτω του 10%. Η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού είχε ευνοϊκές επιπτώσεις για την αλβανική οικονομία, αφού ενισχύθηκε η αξιοπιστία για την εσωτερική αξία του εθνικού νομίσματος και βοήθησε στην αύξηση καταθέσεων στις τράπεζες.

Επιπλέον η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού δημιουργεί καλύτερες προϋποθέσεις για την μείωση των επιτοκίων, τα οποία, ωστόσο, εξακολουθούν να παραμένουν σε πολύ υψηλά επίπεδα σε σχέση με τις ανάγκες του ιδιωτικού τομέα. Εφ' όσον ασκηθούν πολιτικές προώθησης του εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων σε συνδυασμό με ιδιωτικοποιήσεις αναμένεται να δημιουργηθεί ένα καλύτερο περιβάλλον για μείωση των δανειοδοτικών επιτοκίων.

Κάτι τέτοιο, όμως, επιβάλλει τη συνέχιση των προσπαθειών για κεφαλαιακή εξυγίανση τόσο των επιχειρήσεων όσο και των κρατικών τραπεζών.

Το λιανικό εμπόριο και άλλες μορφές υπηρεσιών είχαν γρήγορη ανάπτυξη συντελώντας στην εμφάνιση και οργάνωση μηχανισμών της αγοράς.

Η ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου και άλλων υπηρεσιών χρηματοδοτείται από τους ιδιώτες επιχειρηματίες, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα μεγάλης προσφυγής στο τραπεζικό σύστημα για χρηματοδότηση της κατασκευής καταστημάτων επαγγελματικών γραφείων κ.λ.π.

Επίσης οι διαρθρωτικές αλλαγές και τα δομικά προβλήματα του τραπεζικού συστήματος δεν αφήνουν περιθώρια για ανάπτυξη της καταναλωτικής πίστης, που θα ενίσχυε άμεσα την κατανάλωση των νοικοκυριών και τα εισοδήματα των επιχειρήσεων που συνδέονται με το λιανικό εμπόριο.

Στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου η μακροχρόνια κατάσταση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα ικανοποιητική.

Το εμπορικό ισοζύγιο εμφανίζεται μόνιμα ελλειμματικό στην τετραετία 1992-1995, αλλά με ένα ύψος ελλείμματος που κυμαίνεται ετησίως μεταξύ 460 εκατ. και 490 εκατ. δολαρίων. Εάν σ' αυτό το διάστημα υπολογισθεί ότι η εθνική οικονομία άρχισε να ανακάμπτει τότε μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει κάποια πρόοδος στον τομέα αυτό.

Η πορεία του εξωτερικού εμπορικού ισοζυγίου δεν παρουσίασε ουσιώδεις μεταβολές κατά το 1996 και δημιουργεί προβληματισμούς για τους τρόπους με τους οποίους οι επιχειρήσεις της χώρας θα καταφέρουν να αυξήσουν σημαντικά τις εξαγωγές, χρηματοδοτώντας έτσι την εσωτερική ανάπτυξη και ενισχύοντας την εξωτερική ισοτιμία του εθνικού νομίσματος.

Η αύξηση των εργασιών των τραπεζών συναρτάται από τις προσπάθειες που θα γίνουν να δημιουργηθούν σύγχρονες επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό.

Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να γίνει με τη μαζική προσέλκυση ξένων επενδυτικών κεφαλαίων, πολιτική στην επιτυχία της οποίας θα ήταν θετική η συμβολή επενδυτικών τραπεζών και διεθνών οικονομικών οργανισμών.

Ο σχετικός λογαριασμός στο εξωτερικό ισοζύγιο της χώρας εμφανίζει εξαιρετικά περιορισμένες τις εισροές συναλλάγματος για καθαρά παραγωγικές επενδύσεις.

Αυτή η εξέλιξη συνδέεται γενικότερα με την έλλειψη του κατάλληλου πλαισίου για προσέλκυση σημαντικού αριθμού επενδυτών.

Παρά τα προβλήματα που εμφανίζει το εξωτερικό εμπόριο της χώρας υπάρχει μια πολύ θετική εικόνα από τις εισροές εμβασμάτων ιδιωτών, προερχόμενα από Αλβανούς που εργάζονται έξω από την χώρα. Η σχετική εισροή κεφαλαίων ανέβηκε σταδιακά από τα 150 εκατ. δολάρια το 1992 σε 348,9 εκατ. δολάρια το 1995, ενώ το 1996 η σχετική εισροή εμφανίσθηκε συγκρατημένη σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο.

Ιδιαίτερα πρέπει να υπογραμμισθεί πως αυτά τα κεφάλαια των Αλβανών είναι σε συνάλλαγμα και εκτός απρόοπτου, θα συνεχίσουν να αποτελούν για αρκετό χρονικό διάστημα βασική πηγή άντλησης συναλλάγματος απευθείας από το εξωτερικό. Τα εμβάσματα των Αλβανών μεταναστών γενικότερα ενισχύουν την αγορά συναλλάγματος της χώρας και έχουν θετικές επιπτώσεις για τις τράπεζες που ασχολούνται με καταθέσεις σε συνάλλαγμα και μετατροπές νομισμάτων.

Εξάλλου τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας κινούνται επί σειρά ετών σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, αποτέλεσμα, κυρίως των αδυναμιών να ενισχυθεί η εξαγωγική οικονομία και να προσελκυθούν καθαρά επενδυτικά κεφάλαια.

Αναφορικά με την προσφορά χρήματος και τις τραπεζικές καταθέσεις στην Αλβανία μπορούν να ειπωθούν τα εξής. Καθώς η Αλβανία ήταν προσκολλημένη για δεκαετίες στο σύστημα του ανατολικού μπλοκ αυτό είχε σαν αποτέλεσμα μεγάλη οικονομική καθυστέρηση σε σχέση με τις χώρες της Δ. Ευρώπης και σε συνδυασμό με την μεγάλη πτώση της παραγωγής που επακολούθησε από το 1990 και έπειτα να έχει πολύ αρνητικές συνέπειες την αποταμίευση και τις τραπεζικές καταθέσεις. Έτσι βλέπουμε πως οι κατά κεφαλήν αποταμιεύσεις είναι οι χαμηλότερες στην Ευρώπη, με αποτέλεσμα να υπάρχει μείζον πρόβλημα για ενίσχυση των πραγματικών χορηγήσεων μέσω νέων καταθέσεων.

Κύριο χαρακτηριστικό των Αλβανικών καταθέσεων είναι πως ένα μεγάλο μερίδιο το κατέχουν οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα το οποίο προέρχεται από την ύπαρξη μεγάλου αριθμού μεταναστών ή εποχιακά εργαζομένων στην Ελλάδα και άλλες χώρες.

Έτσι ενώ το 1991 ανερχόταν στο 2,2% του συνόλου των καταθέσεων το 1992 παρουσίασε μια εκρηκτική αύξηση που εκτίναξε το ποσοστό στο 36,3% στην συνέχεια παρουσίασε σταθεροποιητικές τάσεις της τάξης του 31% ετησίως έως το 1995 και αυξήθηκε και πάλι στο 33% το 1996.

Το μεγάλο μερίδιο των καταθέσεων σε συνάλλαγμα αποτελεί ίσως τον μοναδικό φαινόμενο της χώρας με τόσο χαμηλούς ρυθμούς αναπτύξεως, ενώ προβλέπεται μελλοντικά να διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα, στον βαθμό που θα είναι εξασφαλισμένη η απασχόληση των Αλβανών στο εξωτερικό. Ο μεγάλος όγκος των καταθέσεων σε συνάλλαγμα αποτελεί σταθεροποιητικό παράγοντα για την οικονομία της χώρας, γιατί το τραπεζικό σύστημα διευκολύνεται να συγκεντρώνει συνάλλαγμα με σκοπό την χρήση του σε άλλες συναλλαγματικές ανάγκες, οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα ενισχύουν την πρωτογενή αγορά και τις εργασίες συναλλάγματος, η συνολική προσφορά στη χώρα αυξάνει με την εισροή συναλλάγματος μετατρέψιμου σε καταθέσεις.

Βέβαια η εισροή μεταναστευτικών εμβασμάτων έχει θετικά αποτελέσματα σε διάφορους τομείς της οικονομίας μια και κινητοποιεί τις παραγωγικές δυνάμεις του ιδιωτικού τομέα, μέσω επενδύσεων σε οικοδομές, στο λιανικό εμπόριο κλπ με αποτέλεσμα την δημιουργία νέων εισοδημάτων. Η ανάκαμψη που παρατηρήθηκε κατά την διετία 1995-1996 αρχίζει να έχει θετικές επιπτώσεις τόσο ως προς την αποταμίευση όσο και προς τις καταθέσεις.

Οι καταθέσεις αυξάνονται με ρυθμούς υψηλότερους σε σχέση με την άνοδο του πληθωρισμού, με συνέπεια να υπάρχει ικανοποιητική αύξηση της ανόδου του όγκου των καταθέσεων. Όσον αφορά τώρα την διάρθρωση των καταθέσεων είναι εμφανής η πολύ σημαντική θέση που κατέχουν τα νοικοκυριά μια και ελέγχουν το 60% των συνολικών καταθέσεων. Ακολουθούν οι κρατικές επιχειρήσεις με 25% και στην τρίτη θέση ο ιδιωτικός τομέας με 12% των συνολικών καταθέσεων.

Τα επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων κινούνται σταθερά σε επίπεδα άνω του πληθωρισμού την τελευταία τριετία (τα αντίστοιχα επιτόκια για το 1996 ήταν 16% και 9,6% αντίστοιχα).

Το τραπεζικό σύστημα της Αλβανίας βρίσκεται στην φάση της πλήρους αναμόρφωσης με όλα τα προβλήματα που κληροδοτήθηκαν από το καθεστώς της κεντρικά ελεγχόμενης και ταυτόχρονα κλειστής οικονομίας. Κατά την διάρκεια του παλαιού οικονομικού συστήματος όλες οι πιστωτικές πράξεις διενεργούνταν από την κεντρική τράπεζα, η οποία αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι ενός πλήρους κρατικοποιημένου οικονομικού τομέα.

Η κεντρική, η οποία ήταν ταυτόχρονα και εμπορική τράπεζα, απλά μεταβίβαζε πιστώσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό προς τις κρατικές επιχειρήσεις και τους διάφορους δημόσιους οργανισμούς, ανεξάρτητα από την πραγματική αποδοτικότητά τους. Αυτό είχε ως άμεσο αποτέλεσμα να μην αναπτύσσεται η οικονομία και να μην εκσυγχρονίζονται οι επιχειρήσεις μέσω των δυνάμεων της αγοράς και της χορήγησης πιστώσεων προς τις αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις.

Η χορήγηση πιστώσεων ανεξάρτητα από την αποδοτικότητα της κάθε κρατικής επιχείρησης είχε ως συνέπεια να μην αποπληρώνονται μεγάλα ποσά και να μην δημιουργούνται κίνητρα για βελτίωση των δημοσίων οικονομικών και των επιδοτήσεων των κρατικών επιχειρήσεων.

Επίσης το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολούταν στην κεντρική τράπεζα, η οποία ήταν υπεύθυνη για την εκτέλεση κάθε τραπεζικής εργασίας, δεν είχε τη δυνατότητα να εξειδικευθεί όπως συμβαίνει με τους εργαζόμενους σε τράπεζες που δραστηριοποιούνται σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού.

Με τις πολιτικές αλλαγές που επήλθαν στην χώρα και γενικότερα σε όλες τις χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού ξεκίνησε και η προσπάθεια των οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Οι μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν από το 1991 είχαν δύο κατευθύνσεις. Πρώτη η δημιουργία μιας κεντρικής τράπεζας της Κεντρικής τράπεζας Αλβανίας η οποία θα παρεμβαίνει στα νομισματοπιστωτικά μεγέθη και δεύτερη η δημιουργία εμπορικών τραπεζών και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων, που θα καλύπτουν τις ανάγκες των επιχειρήσεων, δημοσίων φορέων και νοικοκυριών.

Αυτή η μετάβαση από το παραδοσιακό πλήρως ελεγχόμενο από την κεντρική εξουσία τραπεζικό σύστημα δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες για να ξεκινήσει η λειτουργία ιδιωτικών τραπεζών που θα οδηγούσε στην ανάπτυξη ενός κυκλώματος μιας σύγχρονης πιστωτικής οικονομίας.

Βέβαια οι μεταρρυθμίσεις αυτές είναι απόλυτα συνυφασμένες με το τι συμβαίνει στην πολιτικοοικονομική κατάσταση που επικρατεί στην χώρα. Έτσι δεν έχουν αποδώσει ακόμη τα αναμενόμενα μια και οι μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν σε μια περίοδο που η χώρα μαστιζόταν από πολιτική αστάθεια και το οικονομικό σύστημα βρισκόταν σε πλήρη αποδιοργάνωση με μεγάλη πτώση στην παραγωγή και υπερπληθωρισμό.

Έτσι ούτε η κεντρική ούτε οι εμπορικές τράπεζες που δημιουργήθηκαν κατόρθωσαν να αντιμετωπίσουν τα οξύτατα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που ξέσπασαν εξαιτίας της αποδιοργάνωσης.

Ήταν αναπόφευκτο λόγω της απότομης καθόδου της εθνικής παραγωγής, του υπερπληθωρισμού και της κάμψης της εσωτερικής ζήτησης οι κρατικές επιχειρήσεις να μην αποπληρώσουν δάνεια που έπαιρναν από τις κρατικές εμπορικές τράπεζες. Αλλά και απαιτήσεις που είχαν δημιουργηθεί από τις εξωτερικές εμπορικές συναλλαγές της Αλβανίας με διάφορες πρώην σοσιαλιστικές χώρες αναπόφευκτα διεγράφησαν, αφού και σε αυτές υπήρξε πλήρης αποδιοργάνωση των οικονομικών συστημάτων.

Σε γενικές γραμμές οι μεταρρυθμίσεις συντελούνται προς την κατεύθυνση της αυτοτελούς δράσης των τραπεζών μέσα σε συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

2.1 ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Οι πυραμίδες ήταν ένα καθαρά παραοικονομικό τυχοδιωκτικό φαινόμενο που δημιουργήθηκε στην Αλβανία στις αρχές της τελευταίας δεκαετίας του περασμένου αιώνα υπό την ανοχή και σε πολλές περιπτώσεις τις ευλογίες του τότε επίσημου κράτους. Ο κυριότερος λόγος δημιουργίας του φαινομένου των παρατραπεζών (πυραμίδων) ήταν η ανυπαρξία ενός ισχυρού τραπεζικού συστήματος. Πριν την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Αλβανία δεν υπήρχε η ανάγκη ενός τέτοιου μηχανισμού διότι δεν υπήρχαν αξιοποιήσιμα κεφάλαια στα νοικοκυριά μια και τέτοιου είδους κεφάλαια δεν υφίσταντο καν και όλες οι επιχειρήσεις ήταν κρατικές. Τα νοικοκυριά είχαν τόσα ακριβώς χρήματα όσα τους ήταν απαραίτητα για την κάλυψη καθημερινών βασικών αναγκών μια και στο σύστημα του υπαρκτού σοσιαλισμού δεν υπάρχει η έννοια της αποταμίευσης τουλάχιστον για τους ιδιώτες και η έννοια των χορηγήσεων για τους επιχειρηματίες μια και δεν υπάρχει ιδιωτική πρωτοβουλία.

Επιπλέον το σύστημα της ανταλλαγής των αγαθών στην αλβανική επαρχία ήταν το δημοφιλέστερο όπως ακριβώς συνέβαινε και στην προπολεμική Ελλάδα. Δηλαδή επικρατούσε το φαινόμενο της ανταλλακτικής οικονομίας σύμφωνα με την οποία τα νοικοκυριά αλληλοκαλύπτονται και συμπληρώνονται μεταξύ τους σε αγαθά τα οποία δεν παράγουν, μέσω ανταλλαγής προϊόντων.

Η πρώτη προσπάθεια για την δημιουργία ενός τραπεζικού συστήματος ξεκίνησε αμέσως μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με την δημιουργία της κεντρικής τράπεζας Αλβανίας. Την περίοδο εκείνη η κατάσταση στο τραπεζικό σύστημα της χώρας είχε ως εξής.

Οι τραπεζικές μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν από το 1991 είχαν ως σκοπό στο να ισχυροποιήσουν την θέση της Αλβανικής Κεντρικής Τράπεζας με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να ασκεί τραπεζική οικονομική πολιτική με παρεμβάσεις στα νομισματοπιστωτικά πράγματα της χώρας όποτε αυτό ήταν αναγκαίο όσο και στην δημιουργία ενός γενικότερου τραπεζικού συστήματος εμπορικών και άλλων τραπεζών καθώς και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων που θα ήταν υπεύθυνες για την κάλυψη των αναγκών νοικοκυριών, επιχειρήσεων και δημοσίων φορέων.

Η μετάλλαξη αυτή από το παραδοσιακό, πλήρως ελεγχόμενο από τις κεντρικές αρχές σύστημα σε ένα νέο το οποίο κινούνταν στα πλαίσια της ελεύθερης οικονομίας δημιούργησε το κατάλληλο κλίμα για την αρχή λειτουργίας των τραπεζών και της δημιουργίας και ανάπτυξης ενός κυκλώματος σύγχρονης πιστωτικής οικονομίας.

Από τον Ιούλιο του 1992 η κεντρική τράπεζα άρχισε να ελέγχει και να παρακινεί τις εμπορικές τράπεζες να δανείζουν τις κρατικές ή άλλες επιχειρήσεις με καθαρά εμπορικά κριτήρια, αναλαμβάνοντας οι ίδιες οι τράπεζες τα ρίσκα από την δημιουργία προς αυτές κακών χρεών.

Υπογραμμίζεται ότι η κεντρική τράπεζα μέχρι τον Οκτώβριο του 1995 θέτει στις άλλες τράπεζες ανώτατα πιστωτικά όρια τα οποία δεν πρέπει να ξεπεραστούν. Με την πολιτική αυτή επεδίωκε η Κ.Τ.Α. να αποφύγει την ταχεία χρηματοδότηση και να μην δημιουργηθούν νέες ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις.

Μια από τις θετικές πολιτικές που ακολουθήθηκε ήταν ο καθορισμός κατώτατων επιτοκίων για τις καταθέσεις, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση των επιτοκίων σε κάποια επιθυμητά επίπεδα.

Ο καθορισμός μιας βάσης των επιτοκίων για τις καταθέσεις πάντα διευκολύνει πολύ την διαμόρφωση της πολιτικής εκείνης, η οποία θα μπορέσει να διαμορφώσει σε ορισμένα επιθυμητά επίπεδα τα δανειοδοτικά επιτόκια. Βέβαια όλες αυτές οι προσπάθειες δημιουργίας και διοργάνωσης ενός σωστού τραπεζικού συστήματος συνέβη σε μια περίοδο όπου η χώρα μαστιζόταν από πλήρη αποδιοργάνωση σε πολλούς τομείς της οικονομικής ζωής και έντονο φαινόμενο υπερπληθωρισμού.

Ένας άλλος λόγος δημιουργίας των παρατραπεζών (πυραμίδων) ήταν η ξαφνική αλλαγή της νοοτροπίας του λαού η οποία ήταν λογική και δικαιολογημένη κατά κάποιον τρόπο. Όσο βρισκόταν στην εξουσία το κομμουνιστικό καθεστώς η Αλβανία ήταν η φτωχότερη χώρα της Ευρώπης και του «ανατολικού μπλοκ». Ο λαός ήταν εξαθλιωμένος οικονομικά, υπήρχε σοβαρή έλλειψη βασικών καταναλωτικών αγαθών και δεν υπήρχε καμία έννοια ιδιωτικής ελευθερίας κλασσικό παράδειγμα άλλωστε ήταν η ύπαρξη διαβατηρίου για μετακίνηση εντός του εσωτερικού της ίδιας τους της χώρας.

Με την αλλαγή του πολιτικού σκηνικού και την κατάρρευση του προηγούμενου συστήματος ο λαός απέκτησε ελευθερία, είδε την οικονομική ευμάρεια μέσα στην οποία ζούσε ο υπόλοιπος κόσμος και αυτό αποτέλεσε ένα ισχυρό κλονισμό στην μέχρι τότε νοοτροπία του μια και όσα του έλεγαν οι μέχρι τότε ηγέτες του ήταν όλα αναληθή. Ήθελε και αυτός να γίνει μέρος αυτού του υπέροχου κόσμου μα ο μόνος τρόπος για την επίτευξη αυτού ήταν το χρήμα το οποίο οι Αλβανοί πολίτες δεν είχαν.

Έτσι επιδόθηκαν πυρετωδώς στο κυνήγι της απόκτησης χρήματος με θεμιτές και αθέμιτες μεθόδους. Και επειδή οι αθέμιτες μέθοδοι συνήθως έχουν πιο άμεσα αποτελέσματα στην απόκτηση εύκολου και γρήγορου πλουτισμού ένα μεγάλο μέρος του λαού στράφηκε σε παράνομες δραστηριότητες μία εκ των οποίων, ήταν και η επένδυση χρημάτων σε παρατράπεζες που σε πολλές περιπτώσεις ήταν οικονομίες μιας ζωής, προκειμένου να αποκτήσουν τα πολυπόθητα καταναλωτικά αγαθά που τόσα χρόνια είχαν στερηθεί.

Έτσι πίστεψαν πως έπειτα από πενήντα χρόνια σκληρής δουλειάς κάτω από το άγρυπνο μάτι του Εμβέρη βρήκαν στις εταιρίες που έδιναν υψηλούς τόκους τον καλύτερο τρόπο για να πάρουν πίσω τα χρόνια που έχασαν και όλα όσα στερήθηκαν. Τελικά το σκληρό παρελθόν όχι μόνο δεν εξαργυρώθηκε αλλά χάθηκε το ακόμη σκληρότερο παρόν και υπονομεύθηκε το μέλλον.

Άλλος λόγος εμφάνισης του φαινομένου των «πυραμίδων» υπήρξε και το κενό νόμου για την συγκεκριμένη περίπτωση. Δηλαδή δεν υπήρχε κανείς νόμος που να αφορούσε στην δημιουργία και λειτουργία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και από την στιγμή που δεν υπήρχε νομοθετικό πλαίσιο καθιστούσε αυτούς τους τύπους τραπεζών πρακτικά νόμιμους.

Βέβαια το κενό αυτό θα μπορούσε σύντομα να καλυφθεί αν ήταν πρόθυμη και η Αλβανική βουλή να συμβάλλει σ' αυτό με την δημιουργία ενός τέτοιου πλαισίου, η οποία όμως δεν ήταν διατεθειμένη κατά τα φαινόμενα για κάτι τέτοιο. Άντ' αυτού λίγους μήνες πριν ξεκινήσει η κατάρρευση των παρατραπεζών ίδρυσε με την σειρά της «επίσημη παρατράπεζα» όπως θα αναφέρουμε και παρακάτω.

Σημαντικός παράγοντας επίσης υπήρξε και η ξαφνική εισροή κεφαλαίων προς την Αλβανία μέσω των μεταναστών της κυρίως από την Ελλάδα και την Ιταλία, όπου προσέφυγε σημαντικό μέρος του πληθυσμού της Αλβανίας αμέσως μετά το άνοιγμα των συνόρων. Έτσι αφού το μεροκάματο του εργάτη μετατράπηκε σε «κομπόδεμα» έπρεπε να ασφαλιστεί και να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο πίσω στην πατρίδα του, μια και ήταν πολύ κοντά με τον τόπο μετανάστευσής του.

Ένας άλλος μη αμελητέος λόγος δημιουργίας ήταν το γεγονός ότι η επίσημη τραπεζική αγορά που λειτουργούσε με νόμιμο τρόπο δεν μπορούσε να καλύψει πλήρως τις ανάγκες σε κεφάλαια κίνησης των ήδη υπαρχόντων μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς και των νεοϊδρυόμενων, τα οποία τους χρειαζόνταν για να πραγματοποιήσουν είτε παραγωγικές δραστηριότητες είτε οποιεσδήποτε άλλες δραστηριότητες.

2.2 ΤΡΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Οι Αλβανικές παρατράπεζες εκμεταλλεύτηκαν αφ' ενός το όνειρο των Αλβανών για εύκολο και γρήγορο πλουτισμό αφ' ετέρου το γεγονός ότι η επίσημη τραπεζική αγορά προκειμένου να χορηγήσει κάποιο δάνειο στις επιχειρήσεις έθετε κάποιες προϋποθέσεις, (επαρκή περιουσιακά στοιχεία και απαιτήσεις οι οποίες θα ήταν ρευστοποιήσιμες), που έπρεπε να πληρούν. Εάν οι επιχειρήσεις δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις τότε η τράπεζα υποχρεωνόταν είτε να μην τους παράσχει δάνειο, είτε τελικά όσες κατόρθωναν να χρηματοδοτηθούν το δάνειο ήταν βεβαρημένο με ένα δυσβάσταχτο και ανάρμοστο επιτόκιο, ώστε να μπορέσει η επιχείρηση να αποπληρώσει το δάνειο και τον τόκο, για τα τότε δεδομένα.

Σ' αυτό ακριβώς το σημείο έρχονταν οι πυραμίδες (παρατράπεζες), λειτουργούσαν με την μορφή ημιεπισήμων λειτουργικών πιστωτικών ιδρυμάτων, οι οποίες κάλυπταν την προαναφερθείσα αδυναμία καθώς και τους ιδιώτες καταθέτες δίνοντάς τους τεράστιες αποδόσεις (επιτόκια) για τις καταθέσεις τους αλλά με τη διαφορά ότι κανείς δεν τους εγγυάτο το αν θα τους επιστρέφονταν τα κεφάλαιά τους σε περίπτωση πτωχεύσεως της παρατράπεζας. Έτσι δημιουργήθηκε το φαινόμενο να υπάρχουν δύο παράλληλες τραπεζικές αγορές μια επίσημη και φερέγγυα και μια ανεπίσημη και απολύτως αφερέγγυα.

Με αυτόν τον τρόπο η ανεπίσημη αγορά κατάφερνε να παρέχει τις χορηγήσεις των δανείων που οι επίσημες τράπεζες δεν μπορούσαν και με ακόμα υψηλότερα επιτόκια δανειοδοτήσεως.

Η δανειοδότηση όμως της παράλληλης αγοράς συνέφερε τους ιδιώτες σε τέτοιο σημείο ώστε, ακόμη και στη περίπτωση που εγκρινόταν από την επίσημη αγορά η χορήγηση δανείου σε κάποια νεοϊδρυθείσα τράπεζα, οι επιχειρηματίες, προτιμούσαν να δανειοδοτηθούν από την ανεπίσημη αγορά. Και αυτό γιατί κατά την πορεία εμφανιζόταν ένα άλλο πρόβλημα που πρακτικά έπρεπε να αντιμετωπιστεί.

Αυτό το πρόβλημα ήταν ο χρόνος (η καθυστέρηση) που απαιτούνταν για να μπορέσει τελικά ο ιδιώτης δανειολήπτης να πάρει το δάνειο δεδομένου ότι η έλλειψη εμπειριών των εργαζομένων στις τράπεζες, καθώς και η ανάγκη εξασφάλισης εγγυήσεων από την πλευρά της επιχείρησης προς την τράπεζα, καθιστούσαν την όλη διαδικασία εξαιρετικά χρονοβόρα.

Κάτι τέτοιο όπως είναι κατανοητό δεν εξυπηρετούσε καθόλου τον επιχειρηματία που ενδιαφερόταν να ανοίξει μια επιχείρηση. Εύλογη θα ήταν η ερώτηση που προκύπτει από τα παραπάνω: « Πώς είναι δυνατό να κυκλοφορεί τόσο μεγάλος όγκος διαθέσιμου χρήματος στην ανεπίσημη αγορά ενώ ταυτόχρονα η επίσημη στερούνταν κυκλοφορούντος ενεργητικού και δυσκολευόταν να χορηγεί δάνεια;»

Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι πάρα πολύ εύκολο να δοθεί αρκεί να αναλύσουμε τα παραπάνω δεδομένα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε λοιπόν ότι η άνθιση των παρατραπεζών ήταν όταν επήλθε η ταυτόχρονη άνθιση της εξωτερικής μετανάστευσης. Μέχρι εκείνη την εποχή το κάθε ένα νοικοκυριό αποζητούσε χρήματα έτσι ώστε να μπορέσει να ζήσει και σε τελική ανάλυση να δημιουργήσει κάτι δικό του (π.χ. αγοράζοντας γη).

Η μόνη εμφανής και άμεση λύση ήταν αυτή των παρατραπεζών. Αργότερα κατά τη διάρκεια της μεγάλης μετανάστευσης άρχισε η αποπληρωμή των δανείων και η εναπόθεση χρημάτων σε μορφή επένδυσης στις ίδιες τράπεζες (παρατράπεζες).

Έτσι λοιπόν το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων διακινούνταν μέσω της ανεπίσημης αγοράς μια και η ευκολία μετατροπής ξένου συναλλάγματος σε εγχώριο νόμισμα ήταν πάρα πολύ εύκολη. Ενώ σύμφωνα με μαρτυρία του φοιτητή Γκαλμέντ Καπλάνι «το 70% με 80% όσων κατέθεσαν τα χρήματά τους στις παρατράπεζες είναι μετανάστες που έστειλαν τις οικονομίες τους στις οικογένειές τους». Ένα μέρος των παραπάνω κεφαλαίων χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να στηριχθεί η λειτουργία κάποιων μικροεπιχειρήσεων, οι οποίες όμως όσο αναπτύσσονταν ήταν λογικό να είχαν μεγαλύτερη ανάγκη από κεφάλαια προερχόμενα είτε από την επίσημη είτε από την ανεπίσημη πιστωτική αγορά. Μια άλλη σημαντική πηγή εισροής κεφαλαίων στην ανεπίσημη αγορά προήλθε από το λαθρεμπόριο το οποίο αναπτύχθηκε 'επικίνδυνα' από το embargo στην Γιουγκοσλαβία και από τις μεγάλες ελλείψεις που προέκυψαν στις χώρες αυτές που δημιουργήθηκαν μέσα από την διάλυση «της άλλοτε ενιαίας 'Γιουγκοσλαβίας'».

Η ανεπίσημη αγορά έχει ακόμη το προνόμιο να περιορίζει όλες εκείνες τις και τις δαπάνες που προέρχονται από φόρους σε νόμιμα διακινούμενα εμπορεύματα, προμήθειες κ.λ.π.

Αυτό είχε ως φυσικό επακόλουθο να μπορεί να εξασφαλίζει κεφάλαια για χρηματοδότηση του λαθρεμπορίου και άλλες παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος).

Η τοποθέτηση χρημάτων στην ανεπίσημη αγορά αποτελούσε μεγάλο ρίσκο (όπως τελικά απεδείχθη) και γι 'αυτό το λόγο τα επιτόκια ήταν ιδιαίτερα υψηλά όπως και τα επιτόκια από αυτά των επισήμων τραπεζών.

Έτσι λοιπόν είχε διαμορφωθεί η κατάσταση τα χαμηλά επιτόκια της επίσημης αγοράς ευνοούν την άντληση δανείων από αυτήν και την κατάθεσή τους στην παράλληλη αγορά.

Τα επιτόκια που έδιναν οι διάφορες παρατράπεζες – άλλες εμφανίζονταν ως φιλανθρωπικά ιδρύματα όπως η Xheferi (Τζαφέρι) και η Populi (Πόπουλι) και άλλες ως επενδυτικές εταιρείες όπως η Vefa και η Kamberi – δεν ήταν σταθερά αλλά άλλαζαν ανάλογα με την πολιτική κατάσταση. Οι εταιρείες των πυραμίδων των 'ονείρων' , οι οποίες επένδυναν σε γη, σε ξενοδοχεία, σε ποδοσφαιρικές ομάδες και αλλού ξεκίνησαν να δίνουν αποδόσεις 6% - 8% το μήνα για να φθάσουν το Νοέμβριο του 1996, λίγο μετά τον ερχομό του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στα Τίρανα, να δίνουν 20% και 30% το μήνα.

Η κατακόρυφη αυτή άνοδος των αποδόσεων ήταν η απαίτηση των πυραμίδων στην έκκληση των στελεχών του διεθνούς οργανισμού να μην τοποθετούν τις οικονομίες τους οι πολίτες στις παρατράπεζες. Όμως λόγω των δύσκολων συνθηκών που επικρατούσαν τότε ήταν δύσκολο να εισακουστούν αυτές οι εκκλήσεις από τους υποψήφιους επενδυτές.

Η ανεπίσημη πιστωτική αγορά παρουσίασε τόσο μεγάλη ανάπτυξη ώστε να καταφέρει να γίνει και ανεπίσημη χρηματιστηριακή αγορά, αφού μέσω αυτής διανεμήθηκε σημαντικός όγκος των κουπονιών (ιδιοκτησιακοί τίτλοι) που διανεμήθηκε σε 1 εκατομμύριο Αλβανούς πολίτες.

Μέσω αυτής της αγοράς ήταν δυνατή η αγορά ‘ η άντληση’ κεφαλαίων για αγορές μεγάλων πακέτων κουπονιών έναντι μετρητών αλλά σε πολύ χαμηλές τιμές.

2.3 ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ (ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ)

Σ' αυτό το σημείο θεωρούμε καλό να παραθέσουμε αυτούσιες κάποιες συνεντεύξεις οι οποίες παραχωρήθηκαν από κάποιους διακεκριμένους Αλβανούς υπηκόους και πολίτες. Ο Dashmire Kamberi είναι απόφοιτος της Σχολής Καλών Τεχνών των Τιράνων, γύρω στα 45 και εκλέγεται βουλευτής με το Αλβανικό Σοσιαλιστικό κόμμα την τελευταία εξαετία.

« Η χώρα μου πέρασε μια μεγάλη περιπέτεια που της άφησε βαριά σημάδια και θα μας πάρει χρόνο να επουλωθούν. Αν σας πω ότι αυτή η περιπέτεια ήταν αποτέλεσμα της ανικανότητας και της ανεντιμότητας της τότε κυβέρνησης του Sali Berisha, θα σκεφτείτε ότι κάνω πολιτική. Όμως η αλήθεια είναι αυτή και είναι γνωστή σε όλους. Ωστόσο η μπόρα πέρασε, κι εκείνο που προσπαθούμε τώρα λαός και κυβέρνηση είναι να ορθοποδήσουμε σαν χώρα και να προχωρήσουμε μπροστά με γρήγορα βήματα, γιατί χάσαμε πολύτιμο χρόνο.

Πιστεύω κι ελπίζω ότι μέσα σε μια δεκαετία το αργότερο θα έχουμε πολλά και ικανοποιητικά πράγματα. Αυτό που σας λεω δεν είναι μόνο δική μου άποψη, αλλά και ανθρώπων μέσα και έξω από τη χώρα που έχουν τις γνώσεις και τις ικανότητες να προβλέψουν κάτι τέτοιο. Σ' αυτή την προσπάθεια μας, μεγάλο ρόλο θα παίξουν και οι ξένες επενδύσεις μέσα στην Αλβανία γιατί θα αποτελέσουν κινητήρια δύναμη προόδου. Χρειαζόμαστε τους Έλληνες επενδυτές αλλά και τους Ιταλούς και άλλους και για το λόγο αυτό προσπαθούμε πολύ, ώστε οι συνθήκες εγκατάστασής τους στην χώρα μας να γίνονται όλο και ευνοϊκότερες γι' αυτούς.»

Πάντως η κατάσταση έχει αλλάξει ριζικά και αυτό απορρέει από κάποιες δηλώσεις του υπουργού οικονομικών της Αλβανίας Hetem Ruka στις 14/1/2000. «Φαινόμενα σαν αυτό των παρατραπεζών ανήκουν οριστικά στο παρελθόν, δεν πρόκειται να επιτρέψουμε πάλι να ταλαιπωρήσουν τους κατοίκους και την χώρα.

Ήταν ένας κακός εφιάλτης ο οποίος πέρασε ανεπιστρεπτί. Για τις ξένες επενδύσεις έχω να πω τα εξής: Πραγματικά η Αλβανία είναι σήμερα μια χώρα που δίνει τις μεγαλύτερες ευκαιρίες στους ξένους επενδυτές, ανεξαρτήτως κλάδο στον οποίο ανήκουν, όποιο μέγεθος και αν έχουν.

Κάνετε μια περιήγηση στην χώρα και θα διαπιστώσετε αμέσως ότι τα πάντα ανοικοδομούνται, τα πάντα φτιάχνονται και τα πάντα χρειάζονται .

Ό,τι σκεφτεί κανείς να παράγει μέσα στην Αλβανία, ό,τι σκεφτεί να πουλήσει, όποια υπηρεσία θελήσει να παρέχει, για τα πάντα υπάρχει ζήτηση και μάλιστα μεγάλη. Και τώρα πια ο επιχειρηματικός κίνδυνος είναι ο μικρότερος από ότι σε οποιαδήποτε άλλη βαλκανική χώρα».

Σύμφωνα με την μαρτυρία ενός Αλβανού πολίτη ο οποίος δεν θέλησε να αποκαλυφθεί το όνομά του, τον Απρίλιο του 1999 είχε δηλώσει τα παρακάτω. « Η παράνομη δραστηριότητα στην Αλβανία αφορά ένα φάσμα που περιλαμβάνει σε γενικές γραμμές:

- λαθρεμπόριο ποτών, τσιγάρων, καυσίμων και ειδών πρώτης ανάγκης.
- εμπόριο ναρκωτικών, όπλων και λευκής σαρκός.
- οικονομικά εγκλήματα (όπως παρατράπεζες, διασπάθηση δημοσίου χρήματος κ.λ.π.)»

Η παράνομη αυτή ενασχόληση ενός ιδιαίτερα μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού της χώρας με τις παραπάνω δραστηριότητες, ενασχόληση που είναι συνεχής και κατά συρροήν, είναι ένα φαινόμενο που αξίζει να μελετηθεί, και λόγω της πολυπλοκότητας που παρουσιάζει, αλλά και λόγω των συνεπειών που επιφέρει στην ζωή και την εικόνα προς τα έξω αυτής της χώρας.

Κατά την άποψη ενός πετυχημένου βορειοηπειρώτη οικονομολόγου που είναι στέλεχος μεγάλης ελληνικής εταιρείας, «οι δραστηριότητες αυτές διενεργούνται από δυνάμεις της αγοράς, όπως αυτές διαμορφώνονται και εμπλέκονται μέσα κι έξω από τον αλβανικό οικονομικό πολιτικό και κοινωνικό χώρο».

Αξίζει δε να σημειωθεί ότι ορισμένες από αυτές τις δραστηριότητες, όπως το λαθρεμπόριο ποτών, τσιγάρων, τροφίμων και καυσίμων, είναι αποδέκτες από την τοπική κοινωνία ως 'όχι και τόσο παράνομες', αφού οι δασμοί για τα προϊόντα αυτά είναι σκανδαλωδώς υψηλοί. Δηλ. η αλβανική κοινή γνώμη αντιμετωπίζει τις συγκεκριμένες δραστηριότητες με τρόπο ανάλογο, όπως η ελληνική κοινωνία το έγκλημα της φοροδιαφυγής.

Για να επανέλθουμε σ' αυτές τις 'Δυνάμεις της Αγοράς', το γεγονός ότι γεννήθηκαν κι εξελίχθηκαν, κατά κύριο λόγο μέσα σε πλαίσια παράνομα οφείλεται σε παράγοντες που σχετίζονται τόσο με την ψυχολογία και το οικονομικοκοινωνικό παρελθόν του λαού όσο και με τις δομές και τους θεσμούς του αλβανικού κράτους από το 1990 και μετά:

2.4 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΤΩΣΗΣ ΤΟΥΣ

A) Τον Ιανουάριο του 1997 οι υπάλληλοι και οι πελάτες της Τζαφέρι κόμπανι, έφτασαν ένα πρωί στο κεντρικό κατάστημα της Τράπεζάς τους, οι μεν για να εργαστούν και οι δε για να συναλλαχθούν. Βρήκαν το κατάστημα της τράπεζας κλειστό και κάθε προσπάθεια να επικοινωνήσουν με τα στελέχη και τον Πρόεδρο απέβη άκαρπη. Για μια δυο μέρες κυκλοφόρησε έντονα η φήμη στα Τίρανα και έπειτα σ' όλη την επικράτεια ότι η τσιγγάνα ιδιοκτήτρια της τράπεζας μάζεψε όλες τις καταθέσεις και εξαφανίστηκε κάπου στο εξωτερικό. Έντρομοι οι πελάτες της έτρεχαν στα καταστήματα να ζητήσουν πίσω τις καταθέσεις τους αλλά μάταια. Τα καταστήματα ήσαν όλα κλειστά και η φήμη επιβεβαιώθηκε. Σαν χιονόμπαλα ο πανικός κατέλαβε και τους πελάτες των άλλων παρατραπεζών που κι εκείνοι με τη σειρά τους καταφθάνουν κατά εκατοντάδες στις τράπεζες και ζητούν ομαδικές αναλήψεις των καταθέσεων τους.

Εκείνες αδυνατούν να ανταπεξέλθουν γιατί είναι φυσικά αδύνατον να έχουν τέτοια μεγάλη ρευστότητα μετρητών, (άλλωστε και στην Ελλάδα αν μια μέρα όλοι οι καταθέτες μιας τράπεζας, ζητήσουν τις καταθέσεις τους, η τράπεζα θα χρεοκοπήσει, γιατί ποτέ δεν κρατάνε τέτοιο μεγάλο απόθεμα σε μετρητά, διότι κάνουν επενδύσεις).

Έτσι κάποιοι λίγοι καταθέτες παίρνουν τα χρήματά τους, αλλά οι περισσότεροι δεν τα καταφέρνουν. Στην ουσία οι παρατράπεζες χρεοκοπούν γιατί δεν μπορούν και δεν θέλουν να ρευστοποιήσουν άμεσα τις περιουσίες τους ώστε να πληρώσουν.

Τα επεισόδια ξεκινούν και κλιμακώνονται όταν η κρατική αναληγσία προκαλεί το δημόσιο αίσθημα.....

Σύμφωνα με τους ειδικούς η ανεπίσημη αγορά φαινόταν πως είχε φθάσει στα όρια της ανάπτυξής της. Η ομαλοποίηση της κατάστασης στα Βαλκάνια περιόριζε τις δυνατότητες άσκησης πράξεων ευρείας λαθρεμπορίας.

Η ύπαρξη αυτής της αγοράς εξαρτιόταν από τους ρυθμούς ανάπτυξης - την ταχύτητα με την οποία άνοιγαν οι εγχώριες και ξένες τράπεζες στην χώρα - του εγχώριου τραπεζικού συστήματος καθώς από τις πολιτικές που θα ακολουθούσαν και θα ασκούσαν για «αφομοίωση» της παράνομης και παράλληλης παρατραπεζικής αγοράς. Η έλλειψη καταστημάτων, η γραφειοκρατία στις διατυπώσεις δικαιολόγησης εισαγωγής και χρησιμοποίησης συναλλάγματος κ.λ.π. ήταν παράγοντες που συντηρούσαν και αναζωογονούσαν τη συγκεκριμένη αγορά.

Ο σημαντικότερος παράγοντας καταπολέμησης του φαινομένου των παρατραπεζών ήταν η αύξηση των χορηγήσεων εκ μέρους του επίσημου τραπεζικού συστήματος στους μικροεπιχειρηματίες. Η άσκηση ειδικής πολιτικής για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις περιόρισε την ζήτηση κεφαλαίων από την παράλληλη αγορά που ως εκείνη την στιγμή καλυπτόταν σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα από το παρατραπεζικό σύστημα.

Μακροπρόθεσμα με την επέκταση του τραπεζικού δικτύου και την καλύτερη οργάνωση των τραπεζών υπήρχε προσμονή σταδιακού περιορισμού του μεγέθους της ανεπίσημης αγοράς.

Η προώθηση του θεσμού των τοπικών συνεταιριστικών τραπεζών θα ήταν δυνατό να δώσει ώθηση στην στροφή των τοπικών αποταμιευτών προς αυτές οι οποίες θα ανακυκλώνουν κεφάλαια σε περιφερειακό επίπεδο. Η έναρξη τοποθέτησης κεφαλαίων σε σταθερές επενδύσεις αποτέλεσε άλλη μια πρόσθετη αιτία για μείωση του όγκου των συναλλαγών στην ανεπίσημη αγορά.

Ακόμη, υπήρχε η προσδοκία πως η πλήρης ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής αγοράς θα μπορούσε μελλοντικά να υποβαθμίσει το ρόλο της ανεπίσημης αγοράς κουπονιών ιδιωτικοποιήσεων. Μακροπρόθεσμα η αύξηση της οριακής ροπής προς αποταμίευση και η συνεχής ανάκαμψη της ιδιωτικής οικονομίας, μέσω της αυξανόμενης αποθεματοποίησης και κεφαλαιοποίησης κερδών από νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες θα περιορίσουν τη σημασία της ανεπίσημης πιστωτικής οικονομίας.

B) Η ανεπίσημη άποψη

Πολλοί πιστεύουν και ίσως να έχουν δίκιο, ότι η πτώση των παρατραπεζών είχε πολιτικά αίτια. Ναι η πτώση τους θα ερχόταν αλλά όχι σε εκείνη την χρονική στιγμή, όχι μ' εκείνες τις φοβερές επιπτώσεις στον αλβανικό λαό και πάντως πολύ πιο ομαλά και αναίμακτα.

Λέγεται λοιπόν ότι εκείνη η τρομερή κυρία τσιγγάνα έλαβε «εντολή» από τις Η.Π.Α. να εξαφανιστεί και έτσι να προκαλέσει αυτή τη ραγδαία πτώση και των υπολοίπων. Και ο λόγος ήταν να πέσει από την εξουσία ο Μπερίσσα, ο οποίος είχε κλείσει πολιτικές και στρατηγικές συμφωνίες με τις Η.Π.Α. τις οποίες δεν τήρησε.

Λέγεται συγκεκριμένα ότι ένα μέρος των συμφωνιών ήταν η χρήση ενός μικρού νησιού στα Β.Α. παράλια της χώρας σαν Αμερικ. Βάσης με αντάλλαγμα μια «λευκή» επιταγή προς τον Μπερίσσα. Οι Αμερικάνοι δεν έδωσαν την επιταγή ενώ υπογράφηκε η συμφωνία με αποτέλεσμα ο Μπερίσσα να μην την επικυρώσει στην Αλβανική Βουλή και να την ακυρώσει. Σε αντίποινα λοιπόν οι Αμερικάνοι έριξαν την κυβέρνηση του και η χώρα οδηγήθηκε στο αιματηρό εκείνο χάος.

2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η πτώση των πυραμίδων δημιούργησε αλυσιδωτές αντιδράσεις με οδυνηρά αποτελέσματα για την Αλβανική κοινωνία και την ήδη σχεδόν κατεστραμμένη οικονομία. Κάθε έννοια κρατικής εξουσίας και έννομης ζωής καταλύθηκε. Στην χώρα από εκείνο το σημείο και έπειτα επικράτησε απόλυτο χάος και αναρχία. Έτσι μόλις ξεκίνησαν να κλείνουν δηλώνοντας πτώχευση οι πυραμίδες τον Φεβρουάριο του 1997 το ποτήρι της λαϊκής οργής «ξεχείλισε» και λειτούργησε σαν ωρολογιακή βόμβα στο εσωτερικό της γειτονικής χώρας. Σ' αυτό το σημείο θεωρούμε καλό να παραθέσουμε αυτούσια κάποια από τα γεγονότα εκείνων των ημερών γιατί πιστεύουμε πως θα φανούν καλύτερα οι κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες από την πτώση των πυραμίδων.

Το «σκηνικό» της αναταραχής προετοιμαζόταν ήδη από τις αρχές του Φεβρουαρίου του ίδιου έτους καθώς ο αλβανικός λαός διαπίστωνε μέρα με την μέρα πόσο ακριβό ήταν το τίμημα του εύκολου πλουτισμού. Απέναντι του βρισκόταν μια κρατική εξουσία που μάλλον συνεργός παρά διώκτης υπήρξε των παραοικονομικών τραπεζικών ιδρυμάτων που με την «ανοχή» και τις ευλογίες του αναπτύχθηκαν. Το πόσο συνεργάσιμο ήταν το κράτος με τις παρατράπεζες είναι πολύ εύκολο να αποδειχθεί καθώς ο πρόεδρος του Δημοκρατικού κόμματος και νικητής των βουλευτικών εκλογών του 1996 Σάλι Μπερίσσα υποσχόταν πως θα δώσει άδειες να φτιαχτούν και νέες παρατράπεζες. Αυτή ήταν μια φήμη η οποία απλωνόταν από τα Τίρανα ως την Σκόδρα και από τους Άγιους Σαράντα ως το Πόγραδετς.

Η κατάσταση έγινε ασφυκτική καθώς οι πολίτες είδαν την αξία του λεκ να πέφτει κατακόρυφα αφού από τις αρχές του 1997 παρουσίασε πτώση κατά 25%, ενώ η αβάσταχτη καθημερινότητα έδωσε σάρκα και οστά στον εφιάλητη της επιβίωσης με την εκτίναξη της ανεργίας στο 80% για τις περιοχές που – ήδη- αντιμετώπιζαν σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

Ο πρόεδρος Μπερίσσα προσπάθησε να αντιστρέψει αυτό το κλίμα με μια 15ήμερη περιοδεία παραδεχόμενος σε ορισμένες περιπτώσεις τα λάθη που έγιναν, προσπαθώντας παράλληλα να ξαναπουλήσει στους Αλβανούς το ‘κατακερματισμένο’ όνειρο της ευημερίας. Μεταξύ άλλων πόλεων επισκέφτηκε και αυτήν της Επισκοπής όπου δήλωσε χαρακτηριστικά: «πως μόνο το Δημοκρατικό κόμμα ήταν η εγγύηση που θα έβγαζε την χώρα από την κρίση που είχε δημιουργηθεί». ήταν όμως πολύ αργά καθώς η Αλβανία είχε δεθεί γερά στην τελευταία θέση του άρματος της Ευρώπης και όπως αποδείχτηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Στο πανεπιστήμιο της Αυλώνας 55 σπουδαστές είχαν αρχίσει απεργία πείνας απαιτώντας την παραίτηση της κυβέρνησης Μέκσι . Στο τέλος Φεβρουαρίου του 1997 άρχισαν οι συγκρούσεις ανάμεσα στην μυστική αστυνομία και τους πολίτες. Έτσι στις 28/2/1997 κατά την διάρκεια των συγκρούσεων 3 άτομα έχασαν τη ζωή τους και 10 τραυματίστηκαν, οι φοιτητές εξακολουθούσαν την απεργία πείνας που είχαν ξεκινήσει από τις 21 Φεβρουαρίου. Οι πληροφορίες ανέφεραν ότι η μυστική αστυνομία συγκρουόταν με χιλιάδες διαδηλωτές. Το ραδιόφωνο των Τιράνων μετέδιδε πως απελπισμένοι πολίτες είχαν επιτεθεί στο αρχηγείο της αστυνομίας. Η λαϊκή απαίτηση για την ανάληψη της κυβερνητικής ευθύνης έπαιρνε ώρα με την ώρα, μέγεθος γροθιάς. Παράλληλα το δικαστήριο των Τιράνων συνεδρίαζε για να αποφάσιζε την νομιμότητα της απεργίας πείνας των φοιτητών.

Το Σάββατο 1 Μαρτίου του 1997 παραιτήθηκε η κυβέρνηση Μέκσι κάτω από την αφόρητη πίεση που είχε δημιουργηθεί από τον αιματηρό κύκλο της δίμηνης αναταραχής. Ωστόσο η αντιπολίτευση και οι διαδηλωτές αξίωναν ακόμη περισσότερα από τον Μπερίσσα. Σημειώνεται ότι η παραίτηση του πρωθυπουργού αποτέλεσε το πρώτο βήμα υποχώρησης στην κατά τα άλλα άκαμπτη στάση του Αλβανού προέδρου. Σε δηλώσεις του ο Μπερίσσα παρουσίαζε την παραίτηση Μέκσι ως «προϊόν» συμφωνίας με την αντιπολίτευση 'Σε μια προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί αποφασίστηκε η παραίτηση της κυβέρνησης Μέκσι.'

Ωστόσο σύμφωνα με ανακοίνωση του προεδρικού γραφείου ο Μέκσι θα παρέμενε υπηρεσιακός πρωθυπουργός έως ότου διοριζόταν νέα κυβέρνηση, αφού λαμβάνονταν υπ' όψιν οι θέσεις της αντιπολίτευσης προς την κατεύθυνση πάντοτε του δημοκρατικού κόμματος. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως το συγκεκριμένο κόμμα έλεγχε το σύνολο των εδρών του αλβανικού κοινοβουλίου. Από την άλλη πλευρά δεν υπήρχε ξεκάθαρη εντύπωση για τις διαθέσεις της αντιπολίτευσης – ειδικότερα του Σοσιαλιστικού Κόμματος, το απομεινάρι του σταλινικού καθεστώτος που κυβέρνησε τη χώρα επί 45 έτη.

Ο Ναμίκ Ντόλκε, ένας από τους ηγέτες των κομμουνιστών υποστήριζε πως μια κυβέρνηση τεχνοκρατών ήταν μονόδρομος για την έξοδο από την κοινωνικοοικονομική κρίση.

Μετά την γνωστοποίηση της παραίτησης της παραίτησης Μέκσι οι εκδηλώσεις του κόσμου ήταν πανηγυρικές. Παράλληλα η διεκδίκηση των οικονομικών αποζημιώσεων συνοδευόταν από πυροβολισμούς, καθώς είχαν λεηλατηθεί οι αποθήκες οπλισμού του στρατού και της αστυνομίας, επικρατούσε πλήρης αναρχία.

Όμως υπήρχε ταυτόχρονα μια διάχυτη επιφύλαξη για το αν πραγματικά επρόκειτο όντως για κάποιες αλλαγές ή απλά για μια κίνηση αντιπερισπασμού από την μεριά του Αλβανού προέδρου. Αυτό φαινόταν τις δηλώσεις των σπουδαστών του Αργυρόκαστρου οι οποίοι πραγματοποιούσαν και αυτοί απεργία πείνας και οι οποίοι δεν αρκούσαν μόνο στην παραίτηση Μέκσι. 'Θα συνεχίσουμε την απεργία πείνας μέχρι να εκπληρωθούν όλες οι απαιτήσεις μας. Η παραίτηση είναι κίνηση αντιπερισπασμού.'

Παράλληλα στα Τίρανα διεξαγόταν πετροπόλεμος μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων και 5000 πολιτών που προσπαθούσαν να μπουν στο χώρο του πανεπιστημίου με αρκετούς τραυματίες. Στην Αυλώνα προετοιμάζονταν οι κηδείες τριών θυμάτων των επεισοδίων μεταξύ των νεκρών ήταν και 17χρονος, που σκοτώθηκε την προηγούμενη νύχτα.

Τα οικονομικά αποτελέσματα που προέκυψαν από την πτώση των πυραμίδων ήταν ολέθρια για τον Αλβανικό λαό. Οι ιδιοκτήτες των παρατραπεζών κατάφεραν να βάλουν το χέρι τους βαθιά στην τσέπη των Αλβανών πολιτών και να ξεγελάσουν τους αδαείς συμπατριώτες τους εκμεταλλευόμενοι την δίψα τους για γρήγορο και εύκολο πλουτισμό. Έτσι ένα μεγάλο μέρος του αλβανικού λαού το οποίο ξεπερνούσε το 50% είχε επενδύσει τους κόπους μιας ζωής στην ανεπίσημη τραπεζική αγορά. Το τίμημα που πλήρωσαν ήταν πολύ σκληρό τελικά. Οι οικονομίες τους σχεδόν 'εν μια νυκτί έκαναν φτερά'. Βρέθηκαν σε χειρότερη θέση από αυτήν που βρίσκονταν όταν ήταν στην εξουσία το σταλινικό καθεστώς του Χότζα και των διαδόχων του.

Αυτήν της οικονομικής εξαθλίωσης και της εξαπάτησης για δεύτερη φορά. Ήταν λοιπόν λογική και αναμενόμενη η τροπή και η εξέλιξη που πήραν τα γεγονότα στην χώρα ειδικά από την στιγμή και έπειτα που δεν διαφαινόταν στον ορίζοντα πως ήταν δυνατή η επιστροφή των χρημάτων τους.

Διαλύθηκε εντελώς η ήδη καταρρακωμένη οικονομική ζωή του τόπου και δημιουργήθηκε ένα αρνητικό κλίμα και μια ανασφάλεια για τους ξένους επενδυτές.

2.6 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Παράλληλα με το φαινόμενο των πυραμίδων που αναπτύχθηκε στην Αλβανία υπήρξε ταυτόχρονη ανάπτυξη του ίδιου φαινομένου και στα Σκόπια (Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας) οι οποίες κατέρρευσαν το ίδιο με αυτές της Αλβανίας.

Όμως στην περίπτωση των Σκοπίων οι αντιδράσεις δεν ήταν τόσο έντονες γιατί υπήρχε μια ειδοποιός διαφορά σε σχέση με αυτήν της Αλβανίας. Από την στιγμή που έγινε εμφανές το πρόβλημα η κρατική μηχανή της χώρας σε συνδυασμό με τις περιορισμένες αντιδράσεις των καταθετών έδειξε την δέουσα σθεναρότητα και προχώρησε σε ενέργειες για την πάταξη της παραοικονομίας και της διαφθοράς καθώς και ενέργειες που αφορούσαν την αποκατάσταση και αποζημίωση όλων όσων είχαν πληγεί από τις παρατράπεζες.

Βέβαια υπήρχαν και κάποια άλλα εξ' ίσου σημαντικά στοιχεία. Πρώτον η οικονομική κατάσταση της χώρας ήταν πολύ καλύτερη σε σχέση με αυτήν της Αλβανίας, δεύτερον στην εν λόγω χώρα από την εποχή της ενωμένης Γιουγκοσλαβίας το πολιτικό μοντέλο που ακολουθούταν έτεινε περισσότερο προς τον σοσιαλισμό παρά προς τον σκληροπυρηνικό κομμουνισμό, τρίτον οι καταθέσεις των Σκοπιανών πολιτών δεν ανέρχονταν στα ίδια ύψη με αυτές των Αλβανών και τέταρτον την ίδια περίοδο βρισκόταν σε εξέλιξη τα αιματηρά γεγονότα στην Αλβανία και η ηγεσία της ΠΓΔΜ φοβήθηκε πως αν δεν λάμβανε τα κατάλληλα μέτρα υπήρχε ο κίνδυνος να επαναληφθούν τα ίδια γεγονότα εντός του εδάφους της.

Στα Σκόπια το όλο πρόβλημα δημιουργήθηκε κυρίως από τις παράνομες δραστηριότητες της ΤΑΤ η οποία λειτουργούσε με μορφή ιδιωτικού ταμειυτηρίου. Η αποκάλυψη του σκανδάλου έγινε όταν μετά από έναν λογιστικό έλεγχο που διενεργήθηκε διαπιστώθηκε από την Εθνική τράπεζα της χώρας διαπιστώθηκε ένα έλλειμμα σε λογαριασμούς καταθέσεων ύψους 40 εκατομμυρίων καθώς και στον αριθμό των βιβλιαρίων καταθέσεων οι σύμφωνα με την έρευνα ήταν 23.000 και όχι 3.600 σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ταμειυτηρίου.

Αμέσως όμως προφυλακίστηκε ο υποδιοικητής της Εθνικής Τράπεζας των Σκοπίων και η διευθύντρια του υποκαταστήματος στο Μοναστήρι με κατηγορίες υπεξαίρεσης, πλαστογραφίας και κατάχρησης εξουσίας.

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης έβαλαν εναντίον της κυβέρνησης και αξίωναν την παραίτηση της ενώ και οι μικροεπενδυτές πραγματοποιούσαν συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας απαιτώντας την επιστροφή των χρημάτων τους με κεντρικό σύνθημα ‘ Το Μοναστήρι θα γίνει δεύτερη Αυλώνα’. Η κυβέρνηση αντέδρασε σχεδόν άμεσα και ξεκίνησε την εκπόνηση σχεδιασμού για την αποζημίωση των καταθετών. Εξετάζονταν τρεις τρόποι για την αποζημίωση των καταθετών

Η πρώτη προέβλεπε το ενδεχόμενο εκτύπωσης νέων χαρτονομισμάτων από την Εθνική Τράπεζα. Όμως αυτή η λύση θεωρήθηκε επικίνδυνη, καθώς ελλόχευε ο κίνδυνος πρόκλησης αύξησης του πληθωρισμού ή ακόμη και υπερπληθωρισμό, με αποτέλεσμα οι αποζημιώσεις που θα δίνονταν να είχαν μηδαμινή αξία, εφ’ όσον το νόμισμα της χώρας θα ήταν σε συνεχή υποτίμηση.

Η δεύτερη προέβλεπε χρησιμοποίηση κονδυλίων από τον κρατικό προϋπολογισμό αλλά και αυτή η λύση θεωρήθηκε επικίνδυνη.

Η τρίτη λύση η οποία σύμφωνα με τις εκτιμήσεις οικονομικών παραγόντων της χώρας φαινόταν να κερδίζει έδαφος και φαινόταν και η πιο σίγουρη, ήταν η πώληση του κρατικού κεφαλαίου και των περιουσιακών στοιχείων της ΤΑΤ.

Για τις μικρότερες παρατράπεζες όπως η “JUGOMARKET”, η “MAKEDONIA – REKLMAM” και η “ALFA – E” που είχαν παρουσιάσει προβλήματα θεωρούνταν βέβαιο πως οι καταθέτες θα αποζημιώνονταν κατόπιν της πώλησεως των ακινήτων περιουσιακών τους στοιχείων.

Αμέσως μετά η Βουλή της ΠΓΔΜ προχώρησε στην κατάρτιση σχεδίου νόμου για την αποζημίωση των καταθετών των παρατραπεζών με κονδύλια ύψους 20 εκατομμυρίων μάρκων τα οποία θα δίδονταν από τον κρατικό προϋπολογισμό και την Εθνική Τράπεζα των Σκοπίων. Η καταβολή των αποζημιώσεων θα καταβαλλόταν σε έξι μηνιαίες δόσεις ξεκινώντας από τους καταθέτες που είχαν τις μικρότερες καταθέσεις.

Όμως το προτεινόμενο σχέδιο νόμου που πρότεινε η κυβέρνηση των Σκοπίων εύρισκε αντίθετη την Επιτροπή αποταμιευτών της ΤΑΤ μια και το προτεινόμενο ποσό των 20 εκατομμυρίων μάρκων κάλυπτε μόνο την αξία των καταθέσεων αλλά όχι και τους τόκους τους οποίους ζητούσαν να τους αποδοθούν οι αποταμιευτές. Πρόσκαιρα δημιουργήθηκε ένα φορτισμένο κλίμα με διαδηλώσεις και τελικά η κυβέρνηση υποχώρησε στις απαιτήσεις της Επιτροπής αποταμιευτών φοβούμενη περαιτέρω παρεκτροπή των γεγονότων και όξυνσης των καταστάσεων.

Το αμέσως επόμενο βήμα ήταν η ψήφιση του νομοσχεδίου για την αποπληρωμή των χρεών των παρατραπεζών στους αποταμιευτές.

Σύμφωνα με το νόμο ορίστηκε καταβολή ανά εξάμηνο 13.500 δηναρίων (67.500 δρχ. περίπου) σε κάθε οικογένεια που διατηρούσε καταθέσεις στην ΤΑΤ.

Το τελευταίο βήμα προς την ομαλοποίηση της κατάστασης ήταν η δίκη της διευθύντριας της ΤΑΤ και η αρχή της πληρωμής των καταθέτων σε μηνιαίες δόσεις ξεκινώντας από αυτούς που είχαν μικρές καταθέσεις. Για την αποπληρωμή τους είχαν εξασφαλιστεί 540 εκατομμύρια δηνάρια (2,7 δις δραχμές περίπου).

2.7 ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ ΚΑΙ ΒΡΩΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Η σχέση των πυραμίδων και του βρώμικου χρήματος ήταν άμεση. Ένα μεγάλο μέρος των κεφαλαίων τους είχαν συγκεντρωθεί από παράνομες δραστηριότητες όπως λαθρεμπόριο όπλων καυσίμων ναρκωτικών και τσιγάρων. Πιο συγκεκριμένα η Vefa - ο πλήρης τίτλος της οποίας στη γλώσσα μας σημαίνει 'Οικονομικές Δραστηριότητες Ενόπλων Δυνάμεων' – συσώρευε εκτός από τα κεφάλαια που προέρχονταν από Αλβανούς μετανάστες και κεφάλαια που προέρχονταν Αλβανούς και Κοσοβάρους που Κοσσυφοπεδίου και ήταν προϊόν από την εμπορία ναρκωτικών και όπλων. Σ' αυτό οφείλεται άλλωστε και η γιγάντωσή της. Γι' αυτό και το αφεντικό της Βέχντι Αλμούτσα πρώην υπαξιωματικός του Αλβανικού στρατού ξέπλενε το μαύρο χρήμα που συγκέντρωνε με τοποθετήσεις σε ομόλογα και μετοχές στα Τίρανα και την Αθήνα.

Οι ηγέτες δύο άλλων 'φιλανθρωπικών ιδρυμάτων' της Πόπουλι και της Τζαφέρι αλλά και των άλλων πυραμίδων ή εταιρειών που βύθισαν στην απόγνωση εκατοντάδες χιλιάδες Αλβανούς που έχασαν τις οικονομίες τους είχαν αναπτύξει ένα εκτεταμένο δίκτυο συνεργατών στις πρωτεύουσες των ακριτικών νομών της Ηπείρου και της Μακεδονίας μέσω των οποίων έκαναν τις συναλλαγές τους προς την Ελλάδα.

Οι συνεργάτες τους άτομα γνωστά στον χώρο της νυχτερινής διασκέδασης και του ποδοσφαίρου αλλά και εμπλεκόμενοι σε υποθέσεις τοκογλυφίας είχαν αναλάβει διπλό παιχνίδι. Από τη μια διαμεσολαβούσαν και συγκέντρωναν με την άνεσή που τους εξασφάλιζαν τα τοκογλυφικά επιτόκια, κεφάλαια εκατοντάδων εκατομμυρίων, τα οποία μετέφεραν στα ταμεία των παρατραπεζών, ενώ από την άλλη είχαν κυρίαρχο

ρόλο στο 'ξέπλυμα' των χρημάτων των παρατραπεζών στην Ελλάδα μέσω των διασυνδέσεων που είχαν με επαρχιακούς συμβούλους χρηματιστηριακών επενδύσεων αλλά και με άλλες μικρές χρηματιστηριακές εταιρείες της Σοφοκλέους.

Σύμφωνα με πληροφορίες από άτομα γνώριζαν το ιδιόμορφο διασυνοριακό εμπόριο υποστηρίζουν ότι η μεταφορά μαύρου χρήματος από την Αλβανία στην Ελλάδα γινόταν χέρι με χέρι μέσα σε σακούλες σκουπιδιών ή μέσα σε βαλίτσες, με ιδιωτικά αυτοκίνητα, νταλίκες ή ταχύπλοα σκάφη.

Σύμφωνα με μια σχετική έρευνα που είχε διεξαχθεί προ ενός έτους στην χώρα μας ο αντιεισαγγελέας Εφετών Π. Νικολούδης, επικεφαλής της ειδικής επιτροπής «πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων», ανέφερε ότι 'είναι αληθές και ακριβές πως χρήματα των αλβανικών πυραμίδων ξεπλύθηκαν στην Ελλάδα'. Ενώ σύμφωνα με τα στοιχεία που κατέθεσε στην κοινή συνεδρίαση της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής υπήρξαν 373 περιπτώσεις παράνομων συναλλαγών. Οι 299 προέρχονται κυρίως από ιδιωτικές τράπεζες όπου οι 7 από αυτές αφορούσαν ξέπλυμα χρήματος από ναρκωτικά και άλλες 4 αφορούσαν εμπορία ναρκωτικών οι οποίες όμως δεν αφορούσαν ποσά πάνω από 1 δις δρχ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

- ❖ Υπηρεσία Ευρωπαϊκής Ένωσης (Λ. Βασιλίσσης Σοφίας 6, Αθήνα), διάφορα Ευρωπαϊκά Προγράμματα
- ❖ Ίδρυμα Παλιννοστούντων (Αθήνα, Ιωάννινα)
- ❖ Ευρετήριο Οικονομικού Ταχυδρόμου (Χρ. Λαδά 3, Αθήνα)
- ❖ Περιοδικό "ALBANIAN OBSERVER"
- ❖ Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Δ/ση Εξαγωγών (Ακαδημίας 81, Αθήνα)
- ❖ Internet, πληροφορίες για EMERGING MARKETS (ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ), Balkan Region
- ❖ Ε.Σ.Υ.Ε. , Λυκούργου 16, Αθήνα
- ❖ Υπουργείο Οικονομικών Αλβανίας

